Euroopan parlamentti
2014-2019

Vetoomusvaliokunta

09.10.2018

RAPORTTI JA SUOSITUKSET

tiedonhankintamatkasta Lausitziin, Saksaan, 14.–16. helmikuuta 2018

Vetoomusvaliokunta

Tiedonhankintavaltuuskunnan jäsenet:

Pál Csáky	(PPE) (valtuuskunnan johtaja)
Margrete Auken	(Verts/ALE)
Tatjana Ždanoka	(Verts/ALE)

1. Johdanto

Vetoomusvaliokunta järjesti tiedonhankintamatkan Potsdamiin ja Lausitzin alueelle Saksaan 14.–16. helmikuuta 2018 Euroopan parlamentin työjärjestyksen 216 artiklan a kohdan ja parlamentin puhemiehistön 13. marraskuuta 2017 antaman valtuutuksen mukaisesti. Matkan tarkoituksena oli selvittää Lausitzin alueella harjoitettavan ruskohiilen louhinnan ja alueen hiilikäyttöisten voimalaitosten vaikutuksia sorbien (tai vendien) yhteisöön (alueen slaavilainen alkuperäisväestö) ja myös perehtyä ruskohiilen louhintatoiminnan aiheuttamaan Spree-joen ja lähivesistöjen veden pilaantumiseen.

2. Vetoomukset

Vetoomus nro 0709/2015 vendien/sorbien asuttaman alueen suojelemisesta Lausitzissa

Vetoomuksen esittäjä vaatii suojelemaan oikeudellisesti ja poliittisesti sorbeja, jotka ovat Koillis-Saksassa Saksin ja Brandenburgin osavaltioissa sijaitsevalla Lausitzin alueella elävä slaavilainen alkuperäisvähemmistö. Heidän tapansa, kielensä ja perinteensä on vuodesta 2014 lähtien tunnustettu osaksi aineetonta kulttuuriperintöä. Alue, jolla he elävät, on kuitenkin suurelta osin kaivosten ja hiilivoimalaitosten täyttämä. Siksi heitä uhkaa maan menettäminen sekä mikrohiukkasten ja raskasmetallien aiheuttama pinta- ja pohjavesien ja ilman pilaantuminen. Suuri osa väestöstä kärsii saasteiden aiheuttamista vakavista sairauksista.

Vetoomuksen esittäjä on huolissaan siitä, että Saksin ja Brandenburgin osavaltiot kieltäytyvät hylkäämästä hiiltä energialähteenä, vaikka niiden olisi aivan mahdollista tehdä niin kärsimättä huomattavaa taloudellista vahinkoa. Alueella toimiva ruotsalainen kaivosyhtiö pyrkii myös laajentamaan toimintojaan siellä ympäristövaikutuksista huolimatta, jolloin on vaarana, että yhtiön myöhemmin poistuessa alueelta asukkaat joutuvat maksamaan siivouslaskun. Vetoomuksen esittäjä kehottaa Euroopan parlamenttia varmistamaan, että nämä kaksi Saksan osavaltiota takaavat sorbien/vendien suojelun Lausitzin alkuperäiskansana ja tekevät tarvittavat päätökset kaivostoiminnan tulevaisuudesta alueella, sekä auttamaan sorbien kielen ja kulttuurin säilyttämisessä. Hän kehottaa Euroopan parlamenttia vaatimaan, että näissä kahdessa osavaltiossa siirrytään hiilivoimasta uusiutuvaan energiaan ja vaaditaan ruotsalaista kaivosyhtiötä kantamaan vastuunsa aiheuttamastaan ympäristön pilaantumisesta, niin että paikalliset eivät joudu maksamaan sen kustannuksia. Lisäksi hän kehottaa sitä varmistamaan reilun kilpailun alueella energia-alalla ja lisäämään tietoisuutta sorbiyhteisön ongelmista, jotka vaarantavat yhteisön olemassaolon.

Vetoomus nro 1012/2017 Lausitzin alueen hiilikaivosteollisuuden aiheuttamasta Spree-joen ja lähivesistöjen veden pilaantumisesta

Vetoomuksen esittäjän mielestä vesipuitedirektiivin tavoite turvata hyvälaatuisen pinta- ja pohjaveden riittävä saanti ei ole saavutettavissa Lausitzissa harjoitettavan hiilikaivosteollisuuden vuoksi. Hänen mielestään teollisuustoimija on vastuussa Spree-joen ja lähivesistöjen vakavasta ja laajamittaisesta pilaantumisesta. Sulfaatti ja rautahydroksidi pahentavat Spree-joen ekologista tilaa. Rakennettujen alueiden rakenteet sekä luonto ja maisema tuhoutuvat hiilen louhinnan johdosta. Lisäksi pohjaveden lasku ja pilaavien aineiden huuhtoutuminen vähentävät merkittävästi pohjaveden määrää ja heikentävät sen laatua ja näin ollen myös koko vesitasetta. Lausitzin ruskohiilikaivosalueella pohjaveden vajoamisesta johtuva maaperästä lähtöisin olevien rauta- ja piimineraalien, kuten rikkikiisun ja markasiitin,

hapettuminen aiheuttaa Spree-joessa rautaoksidien tihkumista, ja kun pohjavesi jälleen nousee, sulfidien hapettuminen lisää pohjaveden ja pintaveden sulfaattipitoisuutta. Vetoomuksen esittäjä kehottaa Euroopan parlamenttia ryhtymään asianmukaisiin toimiin sen varmistamiseksi, että Spree-joen veden laatua parannetaan ja että teollisuustoimija korjaa vahingot ja välttää kaiken veden pilaantumisen tulevaisuudessa.

3. Yhteenveto kokouksista

Keskiviikko 14. helmikuuta 2018

Kokous talous- ja energiaministeriön ja Brandenburgin osavaltion maaseudun kehittämisestä, ympäristöstä ja maataloudesta vastaavan ministeriön edustajien kanssa

Valtiosihteeri ja Lausitzin alueen edustaja Hendrick Fischer käynnisti kokouksen kertomalla Brandenburgin osavaltion energiapolitiikasta. Lausitz oli entisen Saksan demokraattisen tasavallan tärkein energiantuottaja. 1990-luvun alussa alueen energiatalous työllisti 100 000 ihmistä. Perustavanlaatuinen teollisuustoiminnan väheneminen aiheutti 1990-luvulla rakennemuutoksen, joka vaikutti vakavasti alueen asukkaisiin. Saksojen jälleenyhdistymisen jälkeisellä siirtymäkaudella lukuisia voimalaitoksia ja kaivoksia poistettiin käytöstä. Nykyisin ala työllistää suoraan alle 10 000 ihmistä. Nykyisenä merkittävänä haasteena on löytää alueelle elinkelpoinen taloudellinen ja sosiaalinen ratkaisu.

Osavaltion viranomaiset ovat tietoisia siitä, että ruskohiilen louhintatoiminta vaikuttaa merkittävällä tavalla ihmisten elämään. Keskeisenä poliittisena haasteena on etujen tasapainottaminen ja sellaisen ratkaisun löytäminen, jonka avulla varmistetaan ryhtyminen asiaankuuluviin menettelyihin, jotka takaisivat mahdollisimman monelle Lausitzin alueen asukkaalle kohtuullisen elintason.

Vetoomuksessa nro 1012/2017 käsitellyn aiheen osalta Fischer totesi, että huuhtoutuminen Spree-jokeen ja rautapitoisuuden lisääntyminen Spree-joessa ovat osavaltion viranomaisille suhteellisen uusi asia, joka nousi esille vuosina 2008–2009. Viranomaiset reagoivat asiaan nopeasti ja ryhtyivät hätätoimenpiteisiin ongelman ratkaisemiseksi ja raudan aiheuttaman saastumisen torjumiseksi. He onnistuivat osittain pitoisuuden vähentämisessä. Samalla Spree-joen epäpuhtauksien määrä nousi myös vuosina 2008–2013. Valtiosihteeri vahvisti, että sulfidien aiheuttaman saastumisen käsitteleminen on paljon vaikeampaa kuin raudan aiheuttaman saastumisen. Molemmat toimet edellyttävät viime kädessä kokonaisvaltaista käsittelysuunnitelmaa nopeiden ja suhteellisten toimien sijasta. Brandenburgin osavaltion parlamentti pyysi osavaltion viranomaisia esittelemään suunnitelman ongelman ratkaisemiseksi nykyisen vaalikauden aikana.

”Energia ja raaka-aineet” -osaston päällikkö Klaus Freytag esitteli tilanteen lyhyesti pääpiirteissään. Hän lisäsi, että Lausitzissa on harjoitettu kaivostoimintaa 150 vuotta. Ruskohiilikaivokset olivat olemassa jo vuonna 1850. Alue oli kuitenkin aiemmin viljelyaluetta, joka teollistui yhtäkkiä kaivostoiminnan seurauksena. Kaivostuotanto oli lähes 200 miljoonaa tonnia 1980-luvun lopussa, kun taas nykyisin tuotanto jää alle 65 miljoonaan tonniin. Tästä 40 miljoonaa tonnia on peräisin Brandenburgin osavaltion kaivoksista. Lisäksi Saksin osavaltiossa on kaksi kaivosta, jotka tuottavat 20 miljoonaa tonnia ruskohiiltä. Nämä kaksi osavaltiota ovat tehneet aina tiivistä yhteistyötä, sillä kaikki kaivokset ovat molemmissa osavaltiossa sijaitsevalla Lausitzin alueella. Suunnittelussa ja lupa-asioissa ei ole keskitytty

osavaltioiden väliseen rajaan. Ruskohiilen louhintatoiminta on yhä alueen talouden selkäranka. Alalla työskentelevät ihmiset ovat asianmukaisesti edustettuja, ja heille maksetaan reilua palkkaa. Alueella oli 1990-luvun alkupuolella merkittäviä sosiaalisia ongelmia, jotka johtuivat osittain 25–30 prosentin työttömyysasteesta. Siksi osavaltion viranomaiset ovat nykyisin erittäin halukkaita varmistamaan, että energiakäänne ei muuta työllisyyslukuja häiriöitä aiheuttavalla tavalla. Freytag mainitsi lisäksi, että Hornon kylän väestö jouduttiin siirtämään 1990-luvulla Forstin kaupunkiin Jänschwalden avolouhoksen kaivostoiminnan myötä. Kylän asukkaat uudelleenasutettiin sorbiyhteisön perinteiselle asuinalueelle. Osavaltion hallitus pyrki varmistamaan kaikissa suunnitelmissaan ja menettelyissään yhteistyön vähemmistön kanssa ja takasi heidän suojelunsa. Vuoteen 2020 mennessä tehdään lopullinen päätös uusista kaivauksista Welzow-Südin avolouhoksella, jossa uusi toimija on esittänyt tätä mahdollisuutta. Päätöksessä otetaan huomioon energiakäänne ja energian hinnat. Brandenburgin osavaltion perustuslaissa säädetään sorbivähemmistön suojelemisesta, minkä lisäksi sen suojelemisesta on säädetty ruskohiilen louhimista koskevassa lainsäädännössä.

Veden pilaantumisen osalta Freytag lisäsi, että pilaantumisen vaikutukset Spree-jokeen Berliinissä ja juomavesialtaisiin Berliinissä ja Frankfurtissa (Oder) ovat selviä. Puhtaan juomaveden saannin takaamiseksi tarvitaan altaiden ja patojen järjestelmä, joka on määritelty strategisessa suunnitelmassa. Tämä suunnitelma on parhaillaan parlamentin käsiteltävänä, minkä jälkeen se pannaan täytäntöön strategisella tavalla.

Freytag selitti myös, että hiilestä (ruskohiili ja kivihiili) saatavan energian tarve kasvaa, kun Saksa lopettaa ydinenergian tuotannon vuonna 2022. Hän totesi, että tuulienergia on osoittautunut rajalliseksi vaihtoehdoksi ja että Brandenburgin alue on uusiutuviin energialähteisiin siirtymisen eturintamassa.

Fischer totesi, että tässä vaiheessa ei ole vielä vahvistettu päivämäärää, johon mennessä hiilivoimalaitokset poistetaan käytöstä. Alueella on kuitenkin yleinen kaivossuunnitelma. Tämän suunnitelman mukaan viimeinen kaivos ja voimalaitos suljetaan vuoteen 2040 mennessä.

Margarete Auken painotti, että on tärkeää laatia konkreettinen suunnitelma vaihtoehtoisista energialähteistä ennen vuotta 2040. Hänen kysyi tietojen saatavuudesta ja avoimuudesta, ja edustajat vastasivat, että kaikki laaditut raportit ja lausunnot sekä tulevat suunnitteluasiakirjat ja asiantuntijalausunnot julkaistaan ja asetetaan saataville. He kertoivat lisäksi, että ministeriöt ovat mahdollisimman avoimia ja tarjoavat saataville kaikki tiedot. Laitoksia on pyydetty keräämään tietoja, ja riippumattomat asiantuntijat tekevät tutkimuksia näiden tietojen pohjalta. Osavaltion viranomaiset seisovat tietojen takana ja luottavat niihin.

Nykyisten suunnitelmien mukaan Brandenburgin osavaltiossa ei toteuteta uusia väestön siirtoja. Jos Welzow-Südin avolouhosta kuitenkin laajennetaan, Welzowin kaupunkiin kuuluvan Proschimin asuinalueen väestö on siirrettävä. Yrityspuolen olisi otettava tässä asiassa ensimmäinen askel, mutta näin ei ole vielä käynyt. LEAG-yhtiön maaliskuussa 2017 esittelemät suunnitelmat johtaisivat noin 200 asukkaan siirtämiseen Saksin osavaltiossa sijaitsevalta Mühlrosen asutusalueelta. Vielä kaksi vuotta sitten asukkaat olivat valmistautuneet uudelleenasuttamiseensa Nochtenin avolouhosta (joka sijaitsee myös Saksin osavaltiossa) koskevien suunnitelmien vuoksi. Sopimuksia allekirjoitettiin ja korvaussummista sovittiin. Kun nykyinen toimija esitteli kaivostoimintasuunnitelmansa maaliskuun alussa vuonna 2017, ihmiset protestoivat, koska he olivat valmistautuneet uudelleenasuttamiseen.

Molemmat osavaltiot – Brandenburg ja Saksi – ovat asettaneet itselleen erittäin korkeat vaatimukset uudelleenasuttamiselle. Sukupolvien välillä on eroja: vanhemmat ihmiset eivät halua muuttaa, mutta nuoret ovat valmiita siihen.

Hiilen louhinnalle myönnettäviä valtiontukia koskevaan kysymykseen edustajat vastasivat, että tukea ei myönnetä ruskohiiltä vaan bitumista hiiltä varten. Eri lähteistä peräisin olevia tietoja on pyritty tulkitsemaan siten, että tukia myönnetään. Tukia koskeva termi on kuitenkin määritelty selvästi EU:n tasolla, eikä tämän määritelmän mukaan tukia ole myönnetty.

Edustajat vahvistivat, että rahasummat, joita käytetään koko sinä aikana, kun alueella harjoitetaan aktiivista kaivostoimintaa ja aluetta kunnostetaan, ovat valtavia. Osavaltion viranomaiset haluavat varmistaa, että yhteiskunnalle ei aiheudu tästä kustannuksia. Tämä oli yksi syy sille, miksi he pyrkivät suunnittelemaan, että ruskohiilen louhinnasta luovutaan asteittain eikä häiriöitä aiheuttavana muutoksena. He käyvät tiivistä vuoropuhelua sidosryhmien kanssa. Sidosryhmät ovat myös edustettuina ruskohiilen louhintaa käsittelevässä komiteassa.

Maaseudun kehittämisestä, ympäristöstä ja maataloudesta vastaavan ministeriön valtiosihteeri Carolin Schilde lisäsi, että osavaltion viranomaiset ovat havainneet rautahydroksidin vaikuttavan veteen ja vesiväylien ekologiseen tilaan. Sulfaatin osalta virallisia kynnysarvoja ei ole määritelty. Vuonna 2009 laadittiin suunnitelma hyvin lähellä kaivostoiminta-aluetta sijaitsevan Spreewaldin luonnonsuojelualueen suojelemiseksi rautahydroksidilta. Äskettäisen tutkimuksen mukaan 70 prosenttia rautahydroksidihuuhtoutumista on peräisin käytöstä poistetuista kaivoksista ja 6 prosenttia aktiivisista kaivoksista.

Valtiosihteeri korosti, että osavaltion viranomaiset ovat noudattaneet vesipuitedirektiivissä säädettyjä vaatimuksia. Tämä on myös varmistettu aktiivisessa kaivostoiminnassa suunnittelun ensimmäisessä vaiheessa määrittelemällä, mitä keskeisille kaivosalueille tapahtuu sen jälkeen, kun kaivostoiminta lopetetaan. Osavaltion viranomaiset valmistelivat parhaillaan tieteellisten tietojen pohjalta hallinnollisia päätöksiä sulfaatteja ja muita mineraaleja koskevien kynnysarvojen asettamiseksi. Sulfaattien osalta prosessi on määrä saada päätökseen vuoden 2018 loppuun mennessä, kun taas rautahydroksidien osalta työn odotetaan valmistuvan vuoteen 2019 mennessä.

Kokous Brandenburgin tiede-, tutkimus- ja kulttuuriministeriön edustajien kanssa (aiemman kokouksen edustajien läsnä ollessa)

Tässä kokouksessa Brandenburgin tiede-, tutkimus- ja kulttuuriministeriön valtiosihteeri Ulrike Gutheilia sijaistivat keskeisten asioiden osaston päällikkö Rudolf Keseberg ja sorbien/vendien asioista vastaavan yksikön päällikkö Clemens Neumann.

Sorbivähemmistön oikeudet ja kulttuuri-identiteetti on suojeltu vuonna 1992 säädetyssä Brandenburgin osavaltion perustuslaissa. Lisäksi sorbeja ja vendejä koskevassa säädöksessä säädetään erilaisia vapauksia, jotka koskevat itsensä määrittelemistä sorbivähemmistöön kuuluvaksi. Lisäksi 1990-luvulla perustettiin sorbien ja vendien neuvosto osaksi osavaltion parlamentaarista rakennetta. Neuvosto koostuu viidestä sorbiyhteisön jäsenestä. Jäsenet valitaan suorilla vaaleilla sorbeja ja vendejä koskevaan säädökseen tehdyn muutoksen seurauksena. Kaikilla yhteisön jäsenillä on äänioikeus vaaleissa. Suora vaali on vahvistanut

neuvoston legitimiteettiä ja lisännyt kiinnostusta neuvoston työhön. Sitä kuullaan parlamentaarisen päätöksenteon kaikilla tasoilla, ja se neuvoo osavaltion parlamentin kaikkia komiteoita. Neuvosto järjestää myös säännöllisiä kokouksia ministeriöiden edustajien kanssa, millä varmistetaan eri asioita koskeva tiedonvaihto hallinnon ja sorbiyhteisön välillä.

Tiede-, tutkimus- ja kulttuuriministeriön valtiosihteeri Ulrike Gutheil on myös sorbiasioiden edustaja, ja hän vierailee paikalla hyvin usein. Myös Cottbusin kaupungilla ja Spree-Neissen piirikunnalla on täysipäiväisesti työskentelevät edustajat, jotka huolehtivat sorbien oikeuksista. Myös muissa piirikunnissa, joissa asuu sorbeja, suunnitellaan edustajien nimittämistä.

Sorbeja ja vendejä koskevaa säädöstä muutettiin vuonna 2014. Tämä koski erityisesti vähemmistön asuinalueiden uudelleenmäärittelemistä. Aiemmin asuinalueet oli rajattu selvästi ja määritelty alueiksi, joilla on kulttuuriset ja kielelliset perinteet. Myöhemmin kuitenkin ilmeni, että asuinalueita sijaitsi myös määriteltyjen alueiden ulkopuolella. Näin ollen asuinalueen oikeudellinen määritelmä muutettiin alueiksi, joilla kulttuuriset *tai* kielelliset perinteet. Sen jälkeen monet alueet määrittelivät itsensä tällaisiksi asuinalueiksi määritelmän muuttamisen seurauksena. Edustajat myönsivät, että kuntien asukkaiden keskuudessa esiintyy myös jonkin verran vastustusta. Kuntien yhdistämisestä on esitetty joitakin valituksia. Ministeriö kattaa kaikki kaksikielisten tiekylttien toimittamiseen liittyvät kustannukset.

Muut sorbivähemmistölle määritellyt oikeudet koskevat oikeutta saada tietoja julkishallinnolta sekä oikeutta viralliseen viestintään sorbin kielellä. Koulutuksen alalla on monia erityistakeita, ja Cottbusiin on perustettu alasorbinkielinen ylemmän perusasteen ja keskiasteen oppilaitos, Niedersorbisches Gymnasium. Koska sorbiväestö asuu hajallaan, alueen haasteena on kuitenkin, miten se pystyy tarjoamaan koko alueella mahdollisuuksia kielen oppimiseen päiväkodin jälkeen.

Brandenburgin ja Saksin osavaltiot perustivat vuonna 1999 Bautzenissa (Saksissa) sijaitsevan sorbien säätiön Zalozba za Serbski LVD:n. Se koordinoi ja rahoittaa monia toimintoja koulutuksen ja kulttuurin aloilla 18,6 miljoonalla eurolla vuodessa. Sorbiyhteisön kulttuuritoimintoja rahoitetaan myös Euroopan rakennerahastoista.

Sorbiyhteisöjen välillä on kielellisiä eroja: toisaalla puhutaan yläsorbia ja toisaalla alasorbia. Lisäksi on olemassa rakenteellisia eroja. Yläsorbinkielisellä alueella asutaan tiiviimmin, kun taas alasorbinkielisellä alueella asutusrakenne on hajanaisempi. Yksi syy tälle on ruskohiilen louhinnasta seurannut uudelleenasutus. Keseberg sanoi, että Brandenburgin ja Saksin välinen yhteistyö on hyvin tiivistä. Niillä on yhteisiä rahoitusohjelmia, ja Leipzigin (Saksi) yliopistossa on sorbin kielen ja kulttuurin professuuri, jossa Brandenburg on osarahoittajana. Lisäksi on olemassa monia yhteisiä kulttuuritoimintoja (kuten teatteria).

Assimilaatio-ongelma on koskenut aiemmin sorbeja, ja se on ollut hyvin vakava. Monet ihmiset määrittelevät itsensä sorbiksi, ja heidän suvussaan voi näkyä jälkiä perinteistä. Tällaisia jälkiä ovat esimerkiksi puvut, runot tai muutamat kielen lauseet. Kieltä edistetään aktiivisesti esimerkiksi Cottbusin Niedersorbisches Gymnasiumissa, joka on erittäin suosittu myös sellaisten oppilaiden keskuudessa, jotka eivät puhu lainkaan sorbia. Kaksikielisen opetuksen Witaj-hanke käynnistettiin esiopetuksen tasolta. Toinen haaste on sorbiväestön haja-asutus. Usein vain pienet lapsiryhmät tarvitsevat opetusta sorbin kielellä, mutta ministeriö on tehnyt merkittäviä investointeja edistääkseen sorbin kieltä ja sorbivähemmistöä myönteisten toimenpiteiden avulla.

Uudelleenasutuskäytännön ja sen osalta, miten se on vaikuttanut asutusalueen asukkaisiin, Freytag lisäsi, että ennen vuotta 1990 ja sen jälkeen toteutettuja uudelleenasutuksia on käsiteltävä erikseen. Ennen vuotta 1990 kokonaisia kyliä pyyhittiin pois ruskohiiliavolouhosten tieltä. Kylissä asuneet ihmiset asutettiin uudelleen nykyaikaisiin kerrostaloihin. Oli epätavallista nähdä vanhuksia perinteisissä vaatteissaan nykyaikaisissa kerrostaloissa. Perustuslaissa säädettyjen vähemmistöjen oikeuksien vuoksi vanha uudelleenasutuskäytäntö ei ollut enää käyttökelpoinen, eikä sitä voitu jatkaa. Nykyisin käytössä on sosiaalisesti vastuullinen uudelleenasutuspolitiikka. Uudelleenasutukset ovat mahdollisia ainoastaan asuin- ja kielialueella ja vain siinä tapauksessa, että se on täysin välttämätöntä. Esimerkkejä uudesta uudelleenasutuskäytännöstä ovat Neu Horno, Neu Haidemühl ja Neu Kausche, joissa noudatettiin ajatusta naapurisuhteiden säilyttämisestä. Emotionaaliseen prosessiin tutustumiseksi on kuitenkin puhuttava asianosaisten ihmisten kanssa.

Nykyisen kaivostoiminnan vaikutusten osalta Freytag huomautti jälleen, että lukuun ottamatta Welzow-Südin avolouhoksen laajentamista koskevaa päätöstä, joka tehdään vuonna 2020, Brandenburgissa ei toteuteta uusia uudelleenasutuksia sorbien asuinalueella. Kylien uudelleenasutukset on saatettu nyt päätökseen. Ruskohiilen louhinnan vaikutus sorbiyhteisöön on tunnustettu aina selvästi sekä ennen vuotta 1990 että sen jälkeen. Neu Hornon dokumentointikeskus on yksi esimerkki historian käsittelystä. Samanlaisia kohtaamispaikkoja on myös muissa kylissä. Kaivosyhtiöt ovat myös rahoittaneet yhteisöjä valtavilla summilla sorbikulttuurin tukemiseksi.

Mitä opettajankoulutukseen Leipzigissä ja valituksiin opettajankoulutuksen rahoituksen leikkaamisesta tulee, Clemens Neumann totesi, että leikkauksia ei ole tehty. Leipzigin yliopiston opettajankoulutuksen rahoitusta on lisätty. Brandenburgin osavaltio on osallistunut alasorbin opettajien koulutuksen rahoittamiseen Brandenburgin ja Saksin välisen yhteistyösopimuksen perusteella. Sopimusta muutettiin kaksi vuotta sitten siten, että Brandenburgin osuutta korotettiin huomattavasti. Tämän avulla on mahdollista luoda vankka pedagoginen pohja ja varmistaa opintojen korkea laatu. Lisäksi on ryhdytty muihin tukitoimenpiteisiin. Esimerkiksi muiden aineiden opettajat voivat kouluttautua uudelleen sorbin kielen opettajiksi.

Kokous Brandenburgin hiilen louhinnasta, geologiasta ja luonnonvaroista vastaavan alueellisen toimiston (Landesamt für Bergbau, Geologie und Rohstoffe LBGR) puheenjohtajan Hans-Georg Thiemin kanssa

Thiem esitteli hiilen louhinnasta, geologiasta ja luonnonvaroista vastaavan alueellisen toimiston rakenteen ja vastuualueet. Toimisto toimii Brandenburgin talous- ja energiaministeriön alaisuudessa Brandenburgin osavaltion rahoituksella. Se huolehtii raaka-aineiden etsinnän, talteenoton, valmistelun ja jalostuksen hyväksynnästä ja seurannasta sekä työntekijöiden työterveydestä. Toimisto vastaa ympäristön suojelemisesta alkaen kaivostoiminnasta ja ulottuen siihen käytetyn maa-alueen kunnostamiseen. Toimisto on myös täytäntöönpanoelin, joka valvoo kaivosyhtiöitä, mukaan lukien yhtiöiden toiminnan suunnitteluun kuuluvat hyväksyntämenettelyt.

Thiem kertoi Lausitzin alueen tällä hetkellä aktiivisista avolouhoksista ja käytöstä poistetuista kaivoksista, jotka olivat toiminnassa entisen Saksan demokraattisen tasavallan aikana.

Hän selitti, että pohjaveden taso oli laskenut aiemmin huomattavasti kaivosten ympäristössä, mutta se on nyt taas nousussa. Alueen maaperän erityispiirteenä on se, että se sisältää rautasulfaattia, jota esiintyy yleisesti pohjavedessä. Kun pohjavesi laski kaivostoiminnan seurauksena, tapahtui rikkikiisun hapettumista. Kun vesi nousi taas, tämä rikkikiisu nousi veden mukana ja levisi vesistöihin. Tämä prosessi aiheutti veden värjääntymisen.

Thiem esitteli lyhyesti toimenpiteet, joihin oli ryhdytty ongelman ratkaisemiseksi. Niissä keskityttiin Brandenburgin kahteen alueeseen, Spreewaldin alueen pohjoisosaan ja eteläiseen osaan. Osavaltion toimisto koordinoi huuhtoutumiseen liittyneitä töitä ja valvoi säännöllisesti toimintaa. Vuonna 2015 osavaltion parlamentti päätti laatia strategisen yleissuunnitelman Spree-jokiverkoston suojelemiseksi kaivosjätteiltä ja kaivosjätteiden jokiverkostoon pääsemisen estämiseksi. Suunnitelmassa oli tarkoitus kehittää edelleen jo aiemmin toteutettuja välittömiä toimenpiteitä.

Thiem viittasi alueen kahteen kaivosyhtiöön. Liittovaltion hallituksen perustaman *Lausitzer und Mitteldeutsche Bergbauverwaltungsgesellschaft mbH* (LMBV) -yhtiön on toimittava samalla tavoin kuin yksityisten yritysten ja *Lausitz Energie Bergbau AG* ja *Lausitz Energie Kraftwerke AG* -yhtiöiden (LEAG). LEAG-yhtiön toiminnan hyväksyi Brandenburgin hiilen louhinnasta, geologiasta ja luonnonvaroista vastaava alueellinen toimisto (LBGR) liittovaltion kaivoslainsäädännön sanelemissa oikeudellisissa puitteissa.

Kysymykseen LBGR:n riippumattomuudesta antamassaan vastauksessa Thiem kertoi esimerkin suunnittelumenettelystä, joka käynnistetään, jos LBGR:ltä pyydetään lupaa uutta avolouhosta tai kaivoksen laajennusta varten. Hallintotuomioistuimet voivat valvoa luvan myöntämistä tai myöntämättä jättämistä. Thiemin mukaan tämä takaa osavaltion toimiston riippumattomuuden. Hallinnollisiin menettelyihin ryhdytään nykyisin enemmän ja useammin.

On olemassa haasteita, jotka liittyvät entisessä Saksan demokraattisessa tasavallassa harjoitettuun kaivostoimintaan ja nykymuotoiseen kaivostoimintaan. Kun yhtiö saa luvan osavaltion toimistolta, lupaan liittyy luettelo vaatimuksista, joita seurataan. Käytössä on laaja valvontapisteiden ja kuultavien riippumattomien asiantuntijoiden verkosto.

Kokous vetoomuksen esittäjien kanssa

Kokoukseen osallistuivat vetoomuksen esittäjät Hannes Wilhelm-Kell ja Oliver Powalla, Brandenburgin ruskohiiltä käsittelevän komitean sorbiyhteisön edustaja Thomas Burchardt, Saksan Maan ystävät (BUND) -järjestön Brandenburgin osaston jäsen Axel Kruschat sekä sorbivähemmistön edustajat Silke Milius ja Edith ja Christian Penk. Kokouksen alussa Pál Csáky antoi lyhyesti palautetta aiemmista osavaltion viranomaisten kanssa pidetyistä kokouksista. Tätä seurasivat vetoomuksen esittäjien ja vieraiden puheenvuorot.

Hannes Wilhelm-Kell esitteli lyhyesti vetoomuksensa ja kertoi joitakin lisätietoja ja esimerkkejä. Osavaltioiden hallitukset määrittelevät tulevan energiapolitiikan poliittiset tavoitteet. Kummassakaan osavaltiossa – Saksissa ja Brandenburgissa – ei ole sitouduttu lyömään lukkoon päivämäärää, johon mennessä hiileen perustuva energiantuotanto on tarkoitus lopettaa. Hallitukset ovat suunnitelleet ruskohiilen louhintatoiminnan jatkamista vuoteen 2040 asti. Osavaltion viranomaiset panevat energiapolitiikan tavoitteet täytäntöön määritellyn poliittisen kehyksen puitteissa. Ruskohiilen louhintatoiminnan hyväksyntäprosessissa

osavaltion viranomaisten on punnittava yhtäältä yleistä etua sekä toisaalta energiapoliittisia etuja.

Hannes Wilhelm-Kell totesi, että suurin osa 100 000:sta ennen Saksojen yhdistymistä ruskohiilen louhinnassa työskennelleestä ihmisestä oli vierastyöläisiä entisen DDR:n muista osista. Hiilen louhinnan hinta oli 136 kylän ja noin 1 500 km²:n kokoisen maiseman tuhoaminen. Kun 30 000 ihmistä menetti kotinsa, se vaikutti pahasti kulttuuriin ja kieleen. Asianmukaista korvausta ei maksettu. Viranomaiset myivät ruskohiilen louhintaa usein menestystarinana, esimerkiksi Hornon uudelleenasuttamisen yhteydessä. Todellisuudessa se ei ollut menestys vaan aivan muuta. Vastauksena ministeriön väittämään, jonka mukaan kuusi prosenttia veden pilaantumisesta, kuten huuhtoutumisesta, aiheutui louhinnasta, vetoomuksen esittäjä totesi tieteellisten lausuntojen vahvistavan aktiivisen louhinnan suuremman vaikutuksen nyt ja ennusteissa.

Nochtenin avolouhokseen liittyvä esimerkki osoitti, että biosfääriin oli kohdistunut vaikutuksia virheellisten tietojen perusteella myönnettyjen lupien vuoksi. Kaivostoimintaan sovellettiin tietynlaista joustavuutta, joka ei kuulunut strategiseen suunnitelmaan. Toiminta oli edennyt alustavasti suunniteltua nopeammin ja oli vuoden edellä aikataulusta. Tämä johti siihen, että uhanalaisia lajeja ei kunnioitettu, ja ne katosivat. Näin ollen biosfääri kärsi häiriöitä. Yleisenä suuntauksena on, että uhanalaisten lajien, joista osa on punaisella listalla, häviämiseen ei puututa.

Oliver Powalla viittasi vetoomukseensa ja komission vastaukseen ja kertoi lisätietoja. Hänen mielestään vesipuitedirektiivissä säädettyä huononemista koskevaa kieltoa on rikottu.

Ensinnäkin Spree-joen sulfaattipitoisuus on kriittisellä tasolla ja muodostaa todellisen riskin Spree-joesta otettavalle juomavedelle Berliinissä eli vaikuttaa noin miljoonaan ihmiseen. Sulfaattipitoisuudet ovat lähellä raja-arvoa tai joillain alueilla jopa sitä suurempia, ja niiden odotetaan nousevan edelleen. Uudet vesilähteet, kuten Cottbuser Ostsee, joka täytettiin Spree-joesta otetulla vedellä, saivat alkunsa saastuneesta vedestä. Tulevina vuosina on odotettavissa vakavaa huononemista. Hallituksen mukaan vastatoimia on suunniteltu, mutta vetoomuksen esittäjä ei löytänyt mitään systemaattisia todisteita näistä toimista. Osavaltion nykyhallituksella ei ole järjestelmällistä lähestymistapaa asiaan. Väitettyä yleistä etua, joka koskee energiantuotantoa ruskohiilen avulla, käytetään perusteluna veteen ja sulfaattiin liittyvien päästöohjearvojen ylittämiselle. On poliittinen valinta, että ruskohiilen käytön jatkamisesta ja jopa laajentamisesta keskustellaan edelleen.

Toiseksi Powalla totesi, että kaivosteollisuudelle annetaan piilotukia. Kaivosviranomainen voi pyytää kaivosyhtiöltä takuuta varauksena kaivosalueen luonnontilaan palauttamisen varmistamiseksi. Ruotsalaisen Vattenfall-yhtiön myydessä kaivoksia tšekkiläiselle sijoittajalle EPH:lle maksettiin 1,7 miljardia euroa. Tämä summa ei ole koskaan näkynyt LEAG:n varoissa. Lisäksi pohjaveden käyttöä ja joidenkin infrastruktuurien käyttöä koskevien verojen tai maksujen maksamisesta myönnettiin vapautuksia. Kaivostoiminta on Brandenburgissa taloudellisesti kannattavaa osittain siksi, että hyväksyntämenettelyssä tehdään myönnytyksiä veden osalta. Kaivosyhtiön ei tarvitse noudattaa veden laatua koskevia raja-arvoja, eikä niiden tarvitse varmistaa veden kohtuullisen ekologisen tilan säilyttämistä. Tätä asiaa on perusteltu toteamalla, että kyseessä on ollut ainoastaan pohjaveden tason lasku ja että veteen ei pääse kemiallisia komponentteja. Hapettuminen ja rikkikiisun huuhtoutuminen ovat kuitenkin selviä

merkkejä veden tilan huononemisesta. Tällaista vapautusta ei pidä hyväksyä vesipuitedirektiivin nojalla.

Edustajat viittasivat myös heidän mielestään vaikeaan viestintään osavaltion viranomaisten kanssa ja antoivat tästä joitakin esimerkkejä. Tiede-, tutkimus- ja kulttuuriministeriön sorbiasioista vastaava edustaja vastaa kaikista asioista, vaikka ne koskisivat sisäpolitiikkaa. Sorbivähemmistö on typistetty kulttuuri- ja kansanperinnevaroiksi. Sorbiasioista vastaava edustaja ei ole myöskään vastannut kirjeeseen, joka koski suunniteltuja vaaleja sorbiparlamentin perustamiseksi. Kymmenen vuotta sitten Jänschwalde-Nordin avolouhoksen vuoksi uudelleenasutetuksi suunnitellun alueen asukkaat eivät saaneet suoraan tietoja uudelleenasutussuunnitelmista. Asianosaisten kansalaisten kymmenen vuoden ajan käymän taistelun jälkeen suunnitelma avolouhoksesta peruttiin. Asukkaille tiedotettiin tästä muutoksesta lähettämällä heille kopio kaivosyhtiölle lähetetystä kirjeestä.

Axel Kruschat sanoi, että suhteet viranomaisiin ovat jännittyneet. BUND on mitannut säännöllisesti eri pitoisuuksia ja saanut eri tuloksia kuin viranomaiset. Lisäksi viranomaisten rautahydroksidin mittauspisteitä on siirretty. Uraanin ja arseenin kaltaisten metallien pitoisuudet ylittivät selvästi Brandenburgin asiaankuuluvissa säännöksissä määritellyt raja-arvot. Lietettä koskevia oikeudellisia vaatimuksia on rikottu. Liete on poistettu, mutta sitä ei ole hävitetty asianmukaisesti. Kruschatin mukaan saastumisongelmaa aliarvioidaan järjestelmällisesti.

Lisäksi ruskohiilen louhintatoiminnan perusteena käytetty määrään perustuva malli on laskettu väärin. Ruskohiilen kysyntä on ollut viime vuosina paljon pienempi kuin mitä lupamenettelyissä on ilmoitettu. Määrään perustuvaa mallia käytettiin myös vesipuitedirektiivistä tehtyjen poikkeusten oikeuttamiseksi. Jos poikkeuksien perustelut ovat vääriä, on syyllistytty direktiivin rikkomiseen.

Kysymykseen kunnostushankkeiden onnistumisesta antamassaan vastauksessa Kell totesi, että tämä on harvinaista. Uhanalaisten lajien uudelleensijoittamista koskevien ympäristöhankkeiden tuloksia ei usein tarkistettu. Viranomaiset keskittyivät pitkälti kunnostettuihin alueisiin liittyvään matkailuun. Tekojärvien veden laatu on kuitenkin usein huono, eikä uimista niissä suositella. Yhteensä 30 000 hehtaaria kunnostettua aluetta suljettiin uudelleen avaamisen jälkeen, koska maaperä oli epävakaa pohjaveden nousun vuoksi.

Kysymykseen kansalaisten keskinäisistä suhteista antamassaan vastauksessa Kell huomautti, että vetoomuksen nro 1012/2017 kanssa identtiseen alueelliseen vetoomukseen uusien kaivostoimintojen keskeyttämisestä alueella oli kerätty yli 120 000 allekirjoitusta. Samaan aikaan ruskohiilikaivosteollisuus käynnisti aloitteen kaivostoiminnan vallitsevan tilanteen ylläpitämisestä. Tämä aloite keräsi vain 60 000 allekirjoitusta, vaikka se sai taloudellista tukea ja vaikka hiilikaivosala ja jopa julkiset elimet edistivät sitä. Vetoomuksen esittäjän mielestä tämä osoittaa, että ihmisten tahto on melko selvä. Lisäksi on olemassa muita Lausitzin alueen tulevaisuutta tarkastelevia kansalaisaloitteita, jotka on koottu nykyisin yhteen nimellä *Lausitzer Perspektiven* (Lausitzin näkökulmat). Aloitteiden ideoiden toteuttamisen todennäköisyys on kuitenkin vähäinen. Vetoomuksen esittäjien mukaan kansalaisten ja paikallisviranomaisten osallistumista parlamentin tasolla on lisättävä, jotta nämä ideat voivat onnistua. Powalla lisäsi, että kaivoksia ja voimalaitoksia ympäröivien alueiden asukkaat työskentelevät kaivoksissa ja että ruskohiilen louhintatoiminnalle on jonkin verran kannatusta. Kyseessä on kuitenkin vähemmistö, joka on vahvan teollisuuden eturyhmän vaikutuksen alaisena. Myös

Brandenburgin osavaltion hallitus on tämän eturyhmän otteessa. Berliini on päättänyt lopettaa asteittain hiilikaivostoiminnan, mutta se myös tuo paljon sähköä, joka on tuotettu ruskohiiltä louhimalla Brandenburgissa. Berliinin ja Brandenburgin osavaltioiden yhteisen maankäytön suunnittelua koskevan järjestelmän mukaisesti Berliinillä on mahdollisuus painostaa Brandenburgia luopumaan asteittain ruskohiilestä. Berliini ei ole kuitenkaan tehnyt niin.

Vetoomuksen esittäjä oli myös yllättynyt sekä Saksin että Brandenburgin osavaltioiden ministeripresidenttien reaktiosta ruotsalaisen Vattenfall-yhtiön suunnitelmaan myydä kaivosyhtiö. He matkustivat Ruotsiin ja pyysivät jatkamaan kaivostoimintaa alueella ennen kaikkea työpaikkojen suojelemiseksi. Hiilikaivosala ei ole kuitenkaan enää muihin toimialoihin verrattuna johtava työllistäjä alueella.

Saksa oli aiemmin edelläkävijä uusiutuvien energialähteiden alalla. Käyttöön otettiin kuitenkin uusiutuvia energialähteitä koskeva säädös, jonka mukaan omaa uusiutuvaa energiaa tuottavan ja tätä energiaa omiin tarkoituksiinsa käyttävän henkilön on maksettava veroa 2,5 senttiä/kWh. Tämä säädös jäädytti uusien teknologioiden kehittämisen jatkamisen tällä alalla, mikä on erityisen vahingollista pk-yrityksille. LEAG ei enää ole johtava teollisuusyritys Brandenburgin osavaltiossa. Uusiutuvan energian ala työllistää nykyään noin 30 000 ihmistä. Tieteelliset tiedot osoittavat, että on mahdollista saavuttaa energialähteiden yhdistelmä, jossa 80 prosenttia energiasta on peräisin uusiutuvista energialähteistä. Brandenburg on määritellyt omat ilmastotavoitteensa. Kruschatin mukaan näitä tavoitteita ei voida kuitenkaan saavuttaa osavaltion tasolla. Tavoitteiden saavuttamiseksi ja ottaen huomioon, että 60 prosenttia kasvihuonekaasupäästöistä on peräisin ruskohiilestä, ruskohiilen louhinta on lopetettava asteittain kokonaan.

Brandenburgin osavaltio tilasi ennusteraportin energiastrategian tarkistamisen yhteydessä. Tutkimukseen osallistuneet tutkimuslaitokset olivat pitkälti yhtä mieltä siitä, että rakennemuutos, joka Lausitzin alueella seuraa ruskohiilen louhintatoiminnan lopettamisesta, ei toteudu ennen vuotta 2038. Väestörakenteen muutokset turvaavat tilanteen, eivätkä pakkoirtisanomiset ole tarpeen. Rakenteellisesta muutoksesta puhuttaessa on tarkasteltava seuraavaa sukupolvea.

Sorbiyhteisön ja viranomaisten välisen yhteistyön ja yhteisön tulevaisuuden osalta Kell totesi, että sorbiasioiden neuvosto on ainoastaan neuvoa-antava elin, jolla ei ole veto-oikeutta tai todellista valtaa. Neuvoston jäsenet toimivat vapaaehtoiselta pohjalta. Neuvoston vaalijärjestelyt ovat erittäin demokraattiset. Neuvosto on lisännyt yleisön tietoisuutta tietyistä vähemmistökysymyksistä ja pyrkinyt pehmentämään joitakin osavaltion hallituksen päätöksiä, kuten paikallishallinnon rakenneuudistuksesta johtuvaa asuinalueiden pirstoutumista.

Kell vahvistaa, että Brandenburg tukee sorbin kielen opetukseen liittyvää opettajankoulutusta Leipzigin yliopistossa. Opettajankoulutukselle myönnetty tuki on kuitenkin vähäinen, eikä sillä voida saavuttaa tavoitetta tulevien 20 vuoden aikana tarvittavien 100 kaksikielisen opettajan kouluttamisesta.

Torstai 15. helmikuuta 2018

Kokous Lausitz Energie Bergbau AG ja Lausitz Energie Kraftwerke AG (LEAG) -yhtiön edustajien kanssa ja kierros Schwarze Pumpen voimalaitoksessa

Tunnin pituisen Schwarze Pumpen voimalaitoksen kierroksen jälkeen Wolfgang Rolland esitteli yhtiön osallistujille. Yhtiö on alueella perinteinen ja asemansa vakiinnuttanut. Lausitzissa on yli 150 vuoden perinteet kaivostoiminnasta. Ruotsalainen Vattenfall omisti yhtiön 12 vuoden ajan (lokakuuhun 2016 asti). Puolitoista vuotta sitten Vattenfall päätti poistaa ruskohiilen louhintatoiminnan toimialojensa joukosta. Yhtiön kaksi uutta omistajaa ovat kummatkin tšekkiläisiä yhtiöitä, EPH ja PPF Investments. Yhtiöllä on hiilikaivoksia Brandenburgissa ja Saksissa, kolme voimalaitosta Lausitzissa, kaksi yksikköä Lippendorfissa lähellä Leipzigiä, kaksi pientä kaasuvoimalaitosta ja jalostamoa. Rollandin mukaan LEAG tuottaa 8 prosenttia Saksassa tuotetusta tavanomaisesta sähköstä, mikä vastaa noin 10 prosenttia kaikesta Saksassa kulutetusta sähköstä. LEAG-yhtiössä työskentelee tällä hetkellä 8 000 henkilöstön jäsentä. Yhtiön myyminen tšekkiläisille sijoittajille ei johtanut irtisanomisiin, vaan sen seurauksena työpaikkoja lisättiin. Vattenfall laati vuonna 2007 pitkän aikavälin suunnitelman, joka ulottuu vuoteen 2050. Poliittisen toimintaympäristön muutosten seurauksena LEAG asetti uudet raja-arvot myynnin jälkeen ja laati maaliskuussa 2017 alueelle uuden suunnitelman seuraaviksi 25–30 vuodeksi. Ne olivat selvä askel taaksepäin Vattenfallin suunnitelmista. Kahta aiemmin suunniteltua uutta kaivosta ei perusteta, ja Jänschwalden ja Nochtenin voimalaitosten hiilentuotantoa vähennettiin. Todennäköisesti 25–30 vuoden kuluttua alueella ei ole uusia kaivoksia, eikä uusia voimalaitoksia rakenneta. Näin ollen yhtiön jäljellä oleva elinkaari olisi 25–30 vuotta. Tänä aikana yhtiössä ja sen henkilöstön osalta toteutetaan rakenneuudistus. Rollandin mukaan tämä tarkoittaa myös sitä, että alueella on tämän verran aikaa suunnitella vaihtoehtoja hiilentuotannolle, joka tuottaa tällä hetkellä vuosittain 1,4 miljardia euroa. Taatusta tavanomaisesti tuotetusta energiasta arvioidaan olevan pulaa Saksassa vuosina 2020–2023. Nämä vuodet muodostavat kysyntähuipun, jonka aikana sähköä on tuotava ulkomailta. Rolland totesi lisäksi, että LEAG on edellä sekä kansallisella että EU:n tasolla asetettuja ilmastotavoitteita.

Kysymykseen siitä, osallistuuko LEAG vanhojen ruskohiilikaivosten kunnostamisesta aiheutuviin kustannuksiin, Rolland vastasi, että alueella on kaksi kaivostoimintaa harjoittavaa yhtiötä, LEAG ja LMBV. Saksan liittovaltion hallitus otti vastuulleen ympäristövahinkoja vuonna 1990 tapahtuneen jälleenyhdistymisen jälkeen. Vuonna 1994 perustetun LMBV-yhtiön on huolehdittava entisestä Saksan demokraattisesta tasavallasta peräisin olevista vanhoista laitoksista, joista sen oli otettava alueellinen vastuu. LEAG-yhtiöllä on lakisääteinen velvollisuus rahoittaa itse uusien kaivosten kunnostustyöt aktiivisen kaivostoiminnan päättymisen jälkeen. Saksan kauppaoikeuden mukaan LEAG-yhtiön on kerrytettävä varantoja maan kunnostamiseksi vuosittain. Edustajat kertoivat esimerkin lähellä Cottbusia sijaitsevasta LEAG-yhtiön entisestä kaivoksesta, jota ollaan parhaillaan muuttamassa järveksi. LEAG maksoi kokonaan 250 miljoonan euron kunnostuskustannukset. Penk lisäsi, että Brandenburgin ja Saksin viranomaiset ovat laatineet yleissuunnitelmia ruskohiilen louhintatoiminnasta ja niiden täytäntöönpanosta. Nämä suunnitelmat sisältävät tietoja sen alueen tyypistä, joka on kunnostettava sen toiminnan mukaisesti, mitä alueella harjoitettiin ennen kaivostoimintaa. Alemman tason puitesuunnitelmissa on määritelty yksityiskohtaisemmin erityiset suunnittelujärjestelyt, kuten aikataulut.

Auken pyysi tilastoja LEAG-yhtiön ruskohiililiiketoiminnan aiheuttamista hiilidioksidipäästöistä. Rolland vastasi, että LEAG on jo saavuttanut Saksan asettaman tavoitteen vähentää hiilidioksidipäästöjä 40 prosenttia vuoteen 2020 mennessä. Ruskohiilen louhintatoiminnalla on tällä hetkellä tarpeellinen rooli energialähteiden yhdistelmässä. LEAG-yhtiön on raportoitava vuosittain päästötiedot, kokonaispitoisuus ja absoluuttinen määrä

mukaan luettuina Brandenburgin maaseudun kehittämisestä, ympäristöstä ja maataloudesta vastaavalle ministeriölle. Yhtiö pyrkii käyttämään ruskohiiltä tehokkaimmalla mahdollisella tavalla. Yhtiö pitää itseään uusiutuvien energialähteiden kannattajana. Silloin kun tuulivoimasähköä tuotetaan tarpeeksi, LEAG-yhtiön voimalaitosten yksiköitä jopa sammutetaan. LEAG yritti myös ottaa käyttöön hiilidioksidin talteenotto- ja varastointijärjestelmän, mutta tämä ei valitettavasti onnistunut.

Aukenin kysymykseen toteutetuista toimenpiteistä suljettujen alueiden vakauttamiseksi antamassaan vastauksessa LEAG-yhtiön edustajat totesivat jälleen, että näiden alueiden valvonta on ollut LMBV-yhtiön vastuulla vuodesta 1994 alkaen. Monet entisen Saksan demokraattisen tasavallan avolouhoksista suljettiin äkillisesti ilman asianmukaisia puhdistustöitä. LMBV-yhtiön on pitänyt ratkaista monia pilaantuneen maaperän aiheuttamia ongelmia, ja yhtiö on kokenut joitakin takaiskuja viimeisten kymmenen vuoden aikana. LEAG-yhtiö on oppinut LMBV-yhtiön kokemuksista ja pyrkinyt välttymään näiltä vaikutuksilta avolouhoksia kunnostaessaan. Yhtiö muuttaa järjestelmän maaperän eristämiseksi.

Auken pyysi myös vahvistamaan, että todistustaakka asunnon vahingoittumisesta on asunnon omistajalla. LEAG vahvisti, että Saksan lainsäädännön mukaan asunnon omistajan on osoitettava, että asunnon vahingoittuminen on aiheutunut kaivostoiminnan seurauksena. Tätä sovelletaan avolouhostoimintaan. Syynä tähän on se, että louhosten yläpuolella ei ole asuntoja, eivätkä louhokset siksi aiheuta suoria vaikutuksia. Ainoa todellinen riskitekijä ja mahdollinen vahingonaiheuttaja on pohjavesi. Vahingot ovat pikemminkin poikkeus kuin sääntö.

LEAG-yhtiön edustajat mainitsivat myös syytöksen mittauspisteiden siirtämisestä ja selittivät, että mittauspisteet ovat osa toimintasuunnitelmaa ja lupamenettelyä. Yhtiö ei siirrä mittauspisteitä, ja myös viranomaiset ovat tarkistaneet syytökset.

Kokous Lausitzer und Mitteldeutsche Bergbauverwaltungs-gesellschaft mbH (LMBV GmbH) -yhtiön edustajien kanssa

Kokous käynnistyi LMBV-yhtiön edustajien pitämällä kattavalla teknisellä esitelmällä, joka antoi yleiskatsauksen yhtiöstä. Esitelmässä he selittivät tarkemmin vetoomuksessa nro 1012/2017 mainitun Spree-joen ja siihen liittyvien jokien mittavan saastumisongelman syitä sekä yhtiön tämän ongelman ratkaisemiseksi toteuttamia toimenpiteitä.

Yhtiö perustettiin vuonna 1994. Sillä on 653 työntekijää, jotka työskentelevät yhtiön kolmessa eri toimipaikassa. LMBV-yhtiön vastuulla on 1 310 km^2:n suuruinen maa-alue. LMBV-yhtiön omistaa Saksan liittotasavalta, jota edustaa liittotasavallan valtionvarainministeriö. Yhtiön rahoitus perustuu liittovaltion ja alueellisen tason väliseen sopimukseen. LMBV-yhtiö oli ensimmäisten viiden toimintavuotensa aikana vastuussa entisen Saksan demokraattisen tasavallan ajoilta peräisin olevien aktiivisten ruskohiilikaivosten poistamisesta asteittain käytöstä. Toiminta näissä kaivoksissa päättyi vuonna 1999. Sen jälkeen yhtiö on keskittynyt toiminnassaan entisten ruskohiilikaivosalueiden kunnostamiseen, kuten maa-alueiden muuttamiseen uutta ja rakentavaa käyttöä varten, sekä vesistöjen tilan seurantaan sekä määrän että laadun osalta. Toiminta kattaa Görlitzin ja Berliinin välisen alueen. Pohjaveden taso oli laskenut usean vuoden ajan merkittävästi, ja joidenkin tekojärvien happamuusaste on edelleen melko korkea. Vesistöihin lähetetään aluksia käsittelemään vettä ja nostamaan sen pH-arvoa. Rautaoksidin lisäksi myös sulfaattipitoisuus on kriittinen tekijä, koska vaikka sitä ei voi nähdä eikä haistaa, se voi liian suurina pitoisuuksina aiheuttaa pahoinvointia.

Auken kysyi, onko yhä vaarana, että aktiiviset ruskohiilikaivokset aiheuttavat samoja ongelmia. LMBV vahvisti, että nykyinen kaivostoiminta voi aiheuttaa samankaltaisia ongelmia tulevina vuosina. Veden laatuun liittyvän ongelman, josta LMBV-yhtiön oli huolehdittava, aiheuttajia olivat kuitenkin entisen Saksan demokraattisen tasavallan kaivokset, jotka poistettiin käytöstä ja joiden osalta ei ryhdytty ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin. Nykyisten toimijoiden, kuten LEAG-yhtiön, etuna on se, että ne voivat tarkastella LMBV-yhtiön toteuttamia toimenpiteitä ja valmistautua tulevina vuosina tällaisten ongelmien välttämiseksi. Yksi esimerkki tästä on se, että LEAG ei pumppaa kaikkea vettä Spree-jokeen vaan jakaa veden eri jokiin. LMBV tekee myös tiivistä yhteistyötä LEAG-yhtiön kanssa tutkimushankkeissa, ja LEAG osallistuu taloudellisesti näihin hankkeisiin.

Lisäksi edustajat totesivat, että he tekevät tiivistä yhteistyötä kaikkien sidosryhmien kanssa kansalaisaloitteiden tukeminen mukaan luettuina. Yhtiö järjestää säännöllisesti kuulemisia ja tapaa aiheeseen perehtyneitä asiantuntijoita. Lisäksi se tekee yhteistyötä Cottbusin teknillisen yliopiston kanssa mahdollisten käsittelytapojen, kuten kalkituksen, tutkimuksessa. Yhtiö on International Mine Water Association -yhdistyksen jäsen. Yhdistys tarjoaa mahdollisuuden keskustella oikeasta lähestymistavasta ongelman ratkaisemiseksi. Keskustelut ovat osoittaneet, että kukaan ei ole löytänyt parempia menetelmiä. LMBV on työskennellyt hyvin avoimesti ja ladannut kaikki asiakirjat verkkosivuilleen. Yhtiöllä on myös erilaista suhdetoimintaa.

Kysymykseen siitä, yhteisrahoittaako LEAG-yhtiö LMBV-yhtiön toimenpiteitä siksi, että LEAG hyötyy niistä tulevaisuudessa, edustajat vastasivat, että nykyinen toimija on vastuussa kaikesta aktiivisesta kaivostoiminnasta aiheutuvasta vahingosta. LEAG on yhteisrahoittanut useita pilotti- ja tutkimushankkeita yhteistyössä LMBV-yhtiön kanssa.

LMBV-yhtiön edustajat kertoivat myös, että vesipuitedirektiivin vaatimuksia koskevia poikkeuksia on pyydetty liittyen jokien mutta ei tekojärvien veden laatuun.

LMBV-yhtiön edustajat huomauttivat myös, että geoteknisellä ilmiöllä oli osuutensa siihen, että maa-alueiden vakautta ei onnistuttu varmistamaan maa-alueiden kunnostamista ennen vuotta 2010 koskeneiden puhdistusstrategioiden avulla. Vuonna 2011 jouduttiin sulkemaan 17 000 hehtaarin maa-alueet epävakauden vuoksi. LMBV on työskennellyt intensiivisesti asian parissa vuodesta 2011 alkaen ja perustanut neuvoa-antavan toimikunnan selvittämään, miten vakaus voidaan varmistaa. Myös LEAG on neuvoa-antavan toimikunnan jäsen, jotta maa-alueen epävakautta koskevaan ongelmaan voidaan reagoida nopeammin.

Tässä yhteydessä viitattiin myös lietteen käsittelyyn. Sen syntymistä on tarkoitus välttää mahdollisimman pitkälti paikan päällä tapahtuvan käsittelyn, asianmukaisen hävittämisen ja puhdistuksen ansiosta, ja ottaen huomioon, että osa lietteestä voidaan käyttää uudelleen arvoketjussa.

Auken esitti kysymyksen uudelleenviljeltyjen maa-alueiden laadusta ja monimuotoisuudesta. Antamassaan vastauksessa LMBV totesi, että maaperän laatua parannetaan hedelmöittämisen avulla. Maa-alueet palautetaan metsiksi, viljelymaiksi ja luonnonsuojelualueiksi. Jotkin alueet jätetään kesannoiksi, ja luonnon annetaan kasvaa niillä vapaasti. Jotkin happojärvet jätetään ennalleen, jotta niiden kehittymistä voidaan tarkkailla. Vuonna 2017 entisten kaivosalueiden luonnollisesta kehityksestä tehdyssä tutkimuksessa vahvistettiin, että alueelle oli palannut sieltä kadonneita lajeja viimeisten 20 vuoden aikana.

Csáky tiedusteli, kuinka suuri osa entisistä kaivosalueista on kunnostettu. LMBV totesi, että joistakin vakauteen liittyvistä haasteista huolimatta 80 prosenttia töistä on saatu valmiiksi tavanomaisen yleisen turvallisuuden varmistamisen osalta. Avolouhoksista 10–15 prosenttia on muunnettu kokonaan. LMBV-yhtiön vastuulla olevan alueen uudelleenviljely saadaan enimmäkseen valmiiksi vuosina 2030–2035. Sen jälkeen tilannetta on seurattava pitkällä aikavälillä.

Kokous Cottbusin kaupungin pormestarin ja edustajien kanssa

Cottbusin pormestari toivotti valtuuskunnan jäsenet tervetulleiksi ja kertoi joitakin tietoja Cottbusin kaupungista. Cottbus on Brandenburgin toiseksi suurin kaupunki. Kaupungissa on 100 000 asukasta, ja sen työttömyysaste on 6,3 prosenttia (verrattuna 1990-luvun noin 30 prosentin työttömyysasteeseen). Cottbus on myös Saksan suurin kaksikielinen kaupunki. Lisäksi se on yksi alueen velkaisimmista entisen Saksan demokraattisen tasavallan kaupungeista. Sillä on velkaa 250 miljoonaa euroa.

Pormestari kertoi myös, että kaupungin taloudellisesta tilanteesta käydään parhaillaan laajaa keskustelua. Ruskohiilen louhintatoiminta on alueelle tärkeää, sillä ala tarjoaa harvoja laadukkaita työpaikkoja. Silmiä ei saa kuitenkaan ummistaa siltä tosiasialta, että ruskohiilen louhinta päättyy jonakin päivänä, vaikka siirtyminen vie aikaa. Kesti lähes 30 vuotta ennen kuin työttömyys laski merkittävästi. Suuri enemmistö ei työskentele enää samassa ammatissa, johon he ovat alun perin kouluttautuneet. Toiminnan lopettamiseen liittyviin huolenaiheisiin on suhtauduttava vakavasti. Tasapainoinen lähestymistapa on tarpeen, jotta vältytään äkilliseltä sokilta.

Toinen haaste on se, että 4,3 prosenttia Brandenburgin asukkaista asuu Cottbusissa, kun taas 15 prosenttia osavaltiossa olevista pakolaisista on majoitettu kaupunkiin. Tämä tilanne aiheuttaa konflikteja paikallisen väestön keskuudessa. Pormestari on pyytänyt osavaltion hallituksen apua näiden jännitteiden ratkaisemiseksi.

Kysyttäessä kestävän tulevaisuuden luomiseen liittyvistä näkymistä pormestari totesi, että parhaillaan tutkitaan, minkälaista teollisuutta alueelle voisi tulla. Kaupungilla on pian yksi alueen suurimmista tekojärvistä. Suunnitelmissa on myös hyödyntää järveä taloudellisesti. Tällä hetkellä tutkitaan siitä, voitaisiinko lämpöpumppuja käyttää lämmönjakeluun kaupungin kotitalouksille.

Csáky kysyi pormestarilta, aiheuttaako ruskohiilen louhintatoiminta terveysongelmia, kuten keuhkosyöpää tai kroonisia keuhkoputkentulehduksia. Pormestari sanoi, että hän ei voi tällä hetkellä vahvistaa raportteja tällaisista sairauksista. Jälleenyhdistymisen jälkeen toteutetut kunnolliset ympäristönsuojelutoimet ovat johtaneet ympäristönsuojelun parantamiseen ja siihen, että terveydellistä riskiä ei enää ole.

Tatjana Ždanoka kysyi paikallisen kielen käytöstä. Kossatz-Koseli vahvisti sorbin kielen olevan vaarassa ja totesi, että kaupungilla ja alueella on erityiset siteet naapureihinsa ja että ne toteuttavat kulttuuriin ja kieleen liittyviä hankkeita. Esimerkkejä tästä ovat muun muassa yhteydet esimerkiksi Puolassa sijaitsevan Zielona Góran ja myös Tšekin tasavallan museoihin. Kieltä edistetään myös kaupungissa itsessään. Hallinnon avoimissa työpaikoissa edellytetään erityistä sorbin kielen taitoa. Nuorisokoordinaattori on työskennellyt Niedersorbisches

Gymnasiumissa vuodesta 2016 alkaen. Kaupunki pyrkii monin tavoin tarjoamaan ihmisille mahdollisuuden käyttää ja pitää yllä sorbin kieltä, joka nähdään pääasiassa kulttuuriarvona. Sorbin kieli ei ole talouskasvun moottori. Kossatz-Kosel totesi, että sorbinkieliset oppikirjat ja opetusmateriaalit ovat suuri huolenaihe erityisesti toisen asteen koulutuksessa. Niiden laatiminen on hankalaa myös siksi, että toisin kuin muiden alueellisten tai vähemmistökielten tapauksessa, missään maassa ei puhuta sorbia pääkielenä. Alueellisten ja vähemmistökielten suojelua koskevien erilaisten ohjelmien saatavuus olisi toivottavaa. Kaupungissa kerätään allekirjoituksia Minority SafePack – miljoona allekirjoitusta Euroopan monimuotoisuuden puolesta -kansalaisaloitteeseen.

Lisäksi nuoret ovat omaksumassa sorbin kielen. Osa heistä opiskelee kieltä Leipzigin yliopistossa. Pikkulapsille kaupunki tarjoaa kaksi sorbinkielistä päiväkotia. Päiväkodin lapsista 10 prosenttia puhuu sorbia äidinkielenään.

Kokous Welzowin pormestarin ja Welzowin piirikuntaan kuuluvan Proschimin edustajien kanssa

Pormestari piti Welzowin kaupungista esitelmän, johon sisältyi joitain olennaisia tietoja. Kaupungissa on 3 500 asukasta, ja sitä ympäröivät avolouhokset. Se kärsii ruskohiilen louhinnan seurauksista, kuten ilmansaasteista ja melusaasteesta. Vuonna 2009 kaupungin talousarvion alijäämä oli 3,9 miljoonaa euroa. Ruskohiilen louhintatoimintaa harjoittavan yhtiön suunnitelmat ovat huolestuttaneet Welzowin asukkaita vuodesta 2007 alkaen. Kaupunki allekirjoitti aiemman toimijan Vattenfallin kanssa puitesopimuksen, johon sisältyi erityisiä varoja paikallisyhteisön tukemista varten. Sopimus mahdollisti sellaisten infrastruktuurihankkeiden rahoittamisen, joilla on merkittävä vaikutus kaupunkiin. Pormestari toivoi vahvempaa sitoumusta nykyiseltä ruskohiilen louhintatoiminnan harjoittajalta, LEAG-yhtiöltä, joka antoi 530 000 euron arvosta yhteisörahoitusta vuodelle 2018. Vuonna 2011 annettiin selvä viesti kaupungin alueen tiettyjen osien uudelleenasuttamisesta. Kaupungissa aloitettiin valmistelut väestön siirroille sekä kaupungin rajojen sisällä että niiden ulkopuolella. Pormestari vahvisti, että uudelleenasutus vaikuttaa jokapäiväisen elämän kaikkiin osa-alueisiin. Sen vaikutus voidaan korvata vain osittain.

Tämän jälkeen kolme Proschimin alueen edustajaa piti puheenvuoron, jossa he kertoivat tilanteesta omasta näkökulmastaan. He kertoivat henkilökohtaisia kokemuksiaan siitä, millaista on elää kaupunkia ympäröivien ruskohiilikaivosten keskellä ja millaisia haasteita he kohtaavat nykyisin. He muistuttivat ruskohiilen louhinnan ympäristölle aiheuttamista haitoista, esimerkiksi valtavien maisema-alueiden, kuten metsien ja luonnonjärvien, menettämisestä, ja muista kielteisistä seurauksista, kuten uudelleenasuttamisen aiheuttamasta sosiaalisesta vaikutuksesta. He esittivät myös näkemyksensä, jonka mukaan muutaman viime vuosikymmenen aikana tehdyt päätökset, muun muassa miljoonien eurojen maksuista vapauttaminen, oli tehty ruskohiilen louhintateollisuuden etujen suojelemiseksi. Edustajat pyysivät asianmukaista korvausta. He kiistivät ajatuksen ruskohiilen kustannustehokkuudesta ja puolsivat ajatusta uusiutuviin energialähteisiin siirtymisen toteuttamiskelpoisuudesta. Suuri osa alueella tuotettavasta ruskohiilestä viedään Tšekkiin. Lisäksi edustajat mainitsivat avoimuuden puutteen tukirahastoista oletettavasti varattujen 1,7 miljardin euron kohdalla, joita LEAG ei kuitenkaan vieläkään ollut sitonut.

Kokous Ala-Lausitzin Domowina-järjestön (Domowina Regionalverband Niederlausitz e.V.)

johtajan kanssa

Koinzer on toiminut Ala-Lausitzin Domowina-järjestön johtajana vuodesta 2015 alkaen. Hän totesi, että Brandenburgissa tarkistettiin vuonna 2014 sorbi-/vendivähemmistöä suojelevaa lainsäädäntöä. Tämän tarkistuksen yhteydessä Domowina-järjestö tunnustettiin vähemmistön etuja edustavaksi elimeksi. Tästä huolimatta on kuitenkin tehtävä paljon töitä sen varmistamiseksi, että Domowina-järjestöä kuullaan.

Koinzer kertoi jonkin verran sorbien yleisestä tilanteesta Brandenburgissa: sorbiasukkaita on nykyisin paljon vähemmän kuin aiemmin. Vuonna 1880 kaikissa kylissä vieraili tutkija ja arvioi asukkaiden kielelliset valmiudet. Siihen aikaan Cottbusia ympäröivien kylien asukkaista 90–97 prosenttia puhui sorbia. Tilanne on kuitenkin huonontunut poliittisista syistä vuodesta 1981 alkaen. Vuonna 1990 tapahtuneen Saksojen jälleenyhdistymisen jälkeen on saavutettu jonkin verran edistystä. Tuolloin varmistettiin, että sorbin kieltä opetetaan tietyissä päiväkodeissa ja lastentarhoissa. Saksan demokraattisen tasavallan aikana tämä ei ollut valitettavasti mahdollista. Perheet käyttivät kieltä poliittisista ja uskonnollisista syistä aiempaa vähemmän, eikä sitä enää siirretty vanhemmilta lapsille. Tämä johti nykyiseen tilanteeseen, jossa isovanhemmat tai isoisovanhemmat puhuvat sorbia lastenlastensa kanssa, mutta isovanhempien ja lastenlasten välinen sukupolvi ei puhu sorbia.

Koinzer kertoi, että Domowina on kattojärjestö, johon kuuluu useita alueellisia järjestöjä ja yhteensä 7 600 jäsentä. Sen rakenne pohjautuu siihen, että sorbeja asuu sekä Brandenburgissa että Saksissa ja että he asuvat eri kunnissa. Sorbivähemmistöön kuuluu nykyisin 60 000 ihmistä. Heistä 40 000 asuu Saksissa ja 20 000 Brandenburgissa. Järjestön sisäinen rakenne hyväksyttiin sorbien etuja ajavien toimijoiden ja hallinnon välisten yhteyksien ylläpitämisen varmistamiseksi. Vuonna 1991 neljä Brandenburgissa toiminutta aluejärjestöä sulautettiin yhteen. Tavoitteena oli yhdistää paremmin niiden voimavarat ja puhua yhdellä äänellä. Ala-Lausitzin Domowina on rekisteröity järjestö, joka kuuluu useille kattojärjestöille. Domowinan ryhmiä on kussakin kylässä. Aluejärjestö on näiden ryhmien oikeudellinen edustaja. Ala-Lausitzin Domowina-järjestössä oli 1 800 jäsentä vuonna 2009, ja nykyisin jäseniä on yli 2 400. Tämä osoittaa, että jäsenten määrä on lisääntynyt hitaasti mutta vakaasti viimeisten kymmenen vuoden aikana. Tämä ei kuitenkaan tarkoita välttämättä sitä, että sorbia puhuvien ihmisten määrä olisi lisääntynyt. Entistä useampi määrittelee kuitenkin itsensä nykyään sorbiksi ja haluaa elvyttää sorbilaiset perinteensä ja juurensa ja ilmaista identiteettiään liittymällä Domowinaan.

Digitalisaatioon liittyviä haasteita koskevaan kysymykseen Koinzer vastasi, että digitalisaatio tarjoaa todellisen mahdollisuuden vähemmistökielille, koska vähemmistöt voivat valjastaa käyttöönsä uudet teknologiat. Sorbilaiset, jotka ovat levittäytyneet eri puolille Saksaa opiskelujensa aikana, voivat nyt pitää yhteyttä ja viestiä sorbin kielellä. Kun Koinzer itse opiskeli Leipzigissä, hän pystyi kuuntelemaan sorbinkielistä radio-ohjelmaa tunnin päivässä. Vähemmistökielten ja erityisesti sellaisten vähemmistökielten, joilla ei ole omaa kotimaata, todellinen ongelma oli aiemmin se, että aina, kun kehitettiin uusi viestintäväline, vähemmistökielet otettiin huomioon vasta myöhemmässä vaiheessa, kun tekniikka oli jo vanhentunutta. Näin kävi dvd-levyjen osalta, ja tämä on edelleen sorbiyhteisön ongelma monilla eri aloilla. Saksin osavaltio on perustanut ohjelman yläsorbin kielen digitointia varten, ja kaksi vuotta sitten julkaistiin vihdoin sorbin kielen oikeinkirjoitusohjelma. Haasteisiin kuuluvat kysymys oikeuksista ja pula henkilöstöresursseista. Lisäksi vaarana on se, että nuoret eivät altistu kielelle käytännön tasolla.

Koinzer piti tärkeimpänä kehitysaskeleena vuonna 2015 tiede-, tutkimus- ja kulttuuriministeriöön perustettua toimistoa, joka käsittelee uskonnollisia ja sorbeihin/vendeihin liittyviä kysymyksiä. Se, että käytettävissä on oikea yhteyshenkilö oikealla tasolla, on suuri edistysaskel, varsinkin, kun tämä henkilö toimii erittäin ennakoivasti.

Vuonna 2016 Brandenburgin osavaltion parlamentti hyväksyi suunnitelman toimenpiteistä sorbin kielen suojelemiseksi. Koinzerin mukaan tietyt suunnitelman osa-alueet voisivat olla yksityiskohtaisempia. Hän totesi kuitenkin myös, että kyseessä on ensimmäinen tällainen suunnitelma ja että riittävällä tahdolla voi saavuttaa paljon. Joitakin toimenpiteitä tuetaan myös rahoituksella. Kaksikieliset lastenhoitolaitokset voivat toimia hakemuksesta neuvoa-antavina päiväkoteina alueen muille päivähoitolaitoksille. Ne voivat tehdä yhteistyötä muiden päiväkotien kanssa ja kannustaa laatimaan oppimateriaaleja. Tämä erityinen aloite saa rahoitusta 12 000 euroa vuodessa.

Cottbusin kaupunki on Ala-Lausitzin paras esimerkki sorbin kielen käytöstä suuren yleisön keskuudessa. Kaupungin katukylteistä 90–95 prosenttia on kaksikielisiä. Koinzer kuitenkin painotti, että on tärkeää nähdä elämän jokainen osa-alue kielellisenä ympäristönä. Hän kertoi tähän liittyvän esimerkin paikallisesta eläintarhasta, jossa sorbin kieli sivuutettiin ja jossa käytössä ovat sen sijaan saksan-, englannin- ja puolankieliset opasteet.

Csákyn esittämään kysymykseen siitä, miten sorbin kieli näkyy koulutusjärjestelmässä, Koinzer vastasi, että Cottbusiin vuonna 1998 avattu sorbinkielinen lastentarha oli mahtava edistysaskel. Kouluopetuksessa historian kaltaisia aineita, joissa kommunikointi on suuressa roolissa, opetetaan kuitenkin vain saksaksi. Kuudessa alemman perusasteen koulussa on kaksikielinen opetusohjelma, mutta yhtenäinen lähestymistapa kaksikielisiin aineisiin puuttuu. Ylemmän perusasteen ja keskiasteen kouluissa eri aineiden opetus on kaksikielistä. Tämä riippuu myös opetushenkilöstön saatavuudesta. Koulujärjestelmästä puuttuu jatkuvuus. Parempi jatkuvuus parantaisi tehokkuutta. Toinen haaste on opetusmateriaali. Oppikirjan kääntäminen kesti kaksi vuotta, ja sisältö oli siihen mennessä jo osittain vanhentunut. Koska opetusmateriaalia ei ole paljon saatavilla, opettajat kehittävät sitä itse vapaaehtoisesti, mikä on heille suuri työtaakka.

Kokouksessa kysyttiin, miten nuorempi sukupolvi on omaksunut kielen. Vanhempi sukupolvi puhuu yhä kieltä kotioloissa, mutta heillä on vaikeuksia keskustella nuoremman sukupolven edustajien kanssa, koska koulussa opetettava kieli on hieman erilaista. Vanhan kotona puhutun kielen perusteella voi tunnistaa helposti, mistä kylästä kyseinen henkilö on kotoisin. Kielen suojelemiseksi ja elvyttämiseksi tarvitaan kuitenkin yksi vakiomuotoinen murre. Koinzer vahvisti, että tämä ajatus saa koko ajan enemmän kannatusta. Yhä useampi koulunsa päättävä nuori on sitoutunut sorbin kieleen. He ovat opiskelleet kieltä ja osallistuvat Domowinan toimintaan. Sen johtokunnassa on monia nuoria edustajia. Nuoret ovat yhä useammin tietoisia tästä kielestä.

Vuonna 2007 allekirjoitettiin Domowinan ja ruskohiilen louhintatoimintaa tuolloin harjoittaneen Vattenfallin välinen sopimus, jonka mukaan kaikilla, jotka tekevät voittoa hyödyntämällä alueen raaka-aineita, on vastuu kulttuurisista ja sosiaalisista kysymyksistä, erityisesti silloin, kun kylien tuhoaminen vaikuttaa kulttuuriin. Nykyinen toimija jatkoi tätä sopimusta. Osavaltion hallitus määräsi, että kaivosten omistajan on kannettava vastuunsa sorbiyhteisöstä. Toiveissa oli, että tätä sitoumusta noudatettaisiin ja että hallitus valvoisi, missä

määrin velvollisuudet täytetään. Domowina tapaa LEAG-yhtiön edustajia kaksi kertaa vuodessa asiaankuuluvista kysymyksistä käytäviä keskusteluja varten. Nämä keskustelut ovat olleet vaikeita ja toisinaan masentavia, mutta ne tarjoavat mahdollisuuden suoraan näkemysten vaihtoon.

Kokous Schenkendöbernin kunnan kaivoskysymyksiin erikoistuneen asiantuntijan ja neuvonantajan Andreas Stahlbergin kanssa

Stahlberg työskentelee Schenkendöbernissä, joka on Saksassa Puolan rajalla sijaitseva pieni kunta. Hän on myös paikallisen valtuuston jäsen ja Brandenburgin ruskohiilen louhintaa käsittelevän komitean jäsen.

Stahlberg keskittyi esitelmässään siihen, miten EU:n direktiivit on pantu täytäntöön kaivostoiminnan osalta.

Schenkendöbernin kunta koostuu 16 kylästä. Kunnan pinta-ala on 214 km^2. Se on pinta-alaltaan Saksan 77. suurin kunta, vaikka asukkaita siellä on vain 3 700. Tärkeimmät toimialat ovat maanviljely ja metsätalous. Merkittäviä ovat myös monet korkeatasoiset luonnonvarat ja kestävä matkailu. Schenkendöbernin kunta vastustaa kaivostoimintaa. Vuonna 2007 valtuusto hyväksyi päätöslauselman, jonka mukaan Schenkendöbern tekee kaikkensa estääkseen tulevan kaivostoiminnan alueellaan. Tämä sitoumus vahvistettiin vuonna 2014.

Vuodesta 1976 toiminnassa ollut Jänschwalden avolouhos sijaitsee kunnan rajalla. Vuonna 2002 hyväksyttiin alueellinen ruskohiilisuunnitelma. Yhtiön viimeisimpien tietojen mukaan Jänschwalden puoli louhoksesta suljetaan vuonna 2023. EU:n lainsäädännössä esitetään strategisten ympäristöarviointien suorittamisesta suunnitelmien ja ohjelmien osalta. Tämä koskee myös ruskohiilisuunnitelmia. Strategisia ympäristöarviointeja koskevaa direktiiviä ei ollut kuitenkaan vielä saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä, kun alueellinen ruskohiilisuunnitelma hyväksyttiin. Tästä syystä arviointia ei ole suoritettu.

Syyskuussa 2007 kunnan asukkaat kuulivat radiosta, että Vattenfall suunnittelee uutta avolouhosta. Suunnitteluvaiheen oli tarkoitus jatkua vuoteen 2017 asti. Maaliskuussa 2017 kansalaiset kuulivat kuitenkin LEAG-yhtiöltä, että tätä suunnitelmaa ei aiota enää toteuttaa. Suunnitelmasta luovuttiin virallisesti syyskuussa 2017. Tämä tarkoitti kymmenen vuoden taistelua kolmelle kylälle, joiden asukkaat olisi pitänyt uudelleenasuttaa suunnitelman toteuttamisen seurauksena, ja viidelle ympäristön kylälle, joihin louhos olisi vaikuttanut. Uudelleenasutus olisi koskenut yli 900:aa asukasta. Suunnitellun louhoksen pakollisesta ruskohiilisuunnitelmasta olisi pitänyt tehdä strateginen ympäristöarviointi. Kunta kävi kovan kamppailun suunnitelmaa vastaan. Stahlbergin mukaan aktiivinen osallistuminen oli yksi syy sille, että suunnitelma jäädytettiin.

Toinen kunnan kynnyksellä ollut ongelma liittyi siihen, että osittain Puolan valtion omistama PGE-yhtiö suunnitteli erittäin suurta kaivostoimintaa naapurikunta Gubiniin, joka sijaitsee Puolan puolella rajaa. Tästä suunnitelmasta johtunut uudelleenasuttaminen olisi vaikuttanut 15–16 kylään ja niiden yli 2 500 asukkaaseen. Suunnitelman toteuttamiseksi Puolan aluehallinto hyväksyi vuonna 2011 vuoteen 2017 asti jatkuvan kehityssuunnitelman. Suunnitellun toiminnan rajat ylittävien vaikutusten, kuten pohjaveden tason, vuoksi oli tehtävä strateginen vaikutustenarviointi. Schenkendöbernin kunta osallistui rajat ylittävään kuulemiseen. Samaan aikaan puolalainen kaivosyhtiö suoritti vuosina 2015–2016 rajat

ylittävän kuulemisen Euroopan tason vaikutusten arviointia koskevan menettelyn mukaisesti. Koska kuntaan odotettiin kohdistuvan merkittäviä vaikutuksia, se antoi näkemyksiensä kuulua jälleen kerran. Stahlbergin mukaan kunnan osallistumisen ansiosta hakemus hyllytettiin vuonna 2016 kaivostoiminnan harjoittajan pyynnöstä. Suunnitelmat on kuitenkin tarkoitus toimittaa uudelleen vuoden 2019 ensimmäisellä neljänneksellä.

Stahlberg kommentoi myös kysymystä siitä, mitä aktiivinen Jänschwalden kaivos tarkoittaa Schenkendöbernin kunnalle. Kaivos on vaikuttanut pohjaveteen, jonka taso on laskenut. Virallisesti ”kaivostoiminnan vaikutuksen raja” näkyy pohjaveden laskettua kaksi metriä. Vain muutaman senttimetrin muutos vesikerrostumassa voi aiheuttaa dramaattisia seurauksia monilla metsikkö- ja kosteikkoalueilla, jotka on suojeltu Natura 2000 -verkostossa. Stahlberg korosti, että nämä metsikkö- ja kosteikkoalueet kuivuivat yhä enemmän, mikä vaikutti rikkaaseen biodiversiteettiin. Osa alueesta on suojeltu lintudirektiivillä. Stahlberg kertoi yksityiskohtaisia esimerkkejä vaikutuksista tiettyihin järviin, kuten muun muassa Pastlingseehen, kaivostoiminnan vaikutuksen rajan ylä- ja alapuolella. Hän huomautti myös, että viranomaiset hylkäsivät ehdotuksen riippuvuussuhteiden arvioimista koskevan tutkimuksen teettämisestä.

Kaivostoiminnan harjoittaja ja kaivos- ja ympäristöviranomaiset keskustelivat suljetuin ovin siitä, kuka on vastuussa. Vaikutuksista kärsiviä ihmisiä tai alueen omistavaa kuntaa saati suurta yleisöä ei kuultu. Stahlbergin mukaan kyseessä oli myönteinen signaali, kun maaseudun kehittämisestä, ympäristöstä ja maataloudesta vastaava ministeriö havaitsi maaliskuussa 2017, että ruskohiilen louhinta on vaikuttanut merkittävästi yhteen alueen järvistä. Kaivostoiminnan harjoittajalle ei kuitenkaan asetettu vieläkään sääntelyvaatimuksiin perustuvia velvoitteita ja selvää vastuuta. Kaivosviranomainen väitti, että tarkka vastuualue oli vielä määriteltävä.

Kunnan toinen ongelma koski Jänschwalden avolouhoshankkeen lopettamista. Laillisessa ruskohiilisuunnitelmassa sen alueelle on suunniteltu suurta tekojärveä. Uudessa kunnostamista koskevassa ehdotuksessa alueelle kaavaillaan kolmea tekojärveä. Schenkendöbernin kunnassa ajateltiin, että nämä ovat merkittäviä muutoksia ja että ruskohiilisuunnitelma on tarkistettava ja että Euroopan tason vaikutusten arviointi on tehtävä. Alueen asukkaille on tärkeää maiseman luonne eli se, koostuuko se järvistä vai metsämaista. Berliinin/Brandenburgin osavaltion suunnitteluviranomainen torjui kuitenkin tämän tulkinnan ja pyrkii panemaan suunnitelmaan täytäntöön eri tavalla, jonka yhteydessä Euroopan tason vaikutusten arviointia ei enää tarvitse suorittaa. Päätöstä perusteltiin sillä, että pinta-ala ei muutu. Stahlbergin mukaan kyseessä oli eturistiriitatilanne, sillä kaivosviranomainen työskenteli talous- ja energiaministeriön vastuulla. Taloudellisten intressien vaarantamisen välttämiseksi Brandenburgin hallitus haluaa välttää rikkomusmenettelyn ja sivuuttaa siksi tämän kysymyksen.

Kysymykseen tietojen saatavuudesta Stahlberg vastasi, että kaikki pakolliset tiedot ovat saatavilla. Nämä tiedot eivät kuitenkaan yleensä olleet yksityiskohtaisia. Nämä epätarkat pakolliset ympäristötiedot voidaan saada vain kaivostoiminnan harjoittajilta, ei viranomaisilta. Osavaltion hallituksella oli mahdollisuus vaatia tietoja ja asettaa ne saataville, mutta valitettavasti se ei tehnyt niin. Kaivosviranomainen antoi pakolliset tiedot kaivostoiminnan harjoittajasta.

Perjantai 16. helmikuuta 2018

Kokous Cottbusin alasorbinkielisen ylemmän perusasteen ja keskiasteen oppilaitoksen

Niedersorbisches Gymnasiumin edustajien kanssa

Valtuuskunnan toivottivat tervetulleeksi perinteisiin asuihin pukeutuneet oppilaat, jotka tarjosivat heille leipää ja suolaa, ja koulun kuoro, joka lauloi sorbinkielisiä lauluja. Sen jälkeen koulun rehtori Hille-Sickert piti lyhyen esitelmän koulusta, joka on erityinen alasorbinkielinen oppilaitos. Koulussa oppilaat opiskelevat alasorbin kieltä heti ensimmäisestä päivästä alkaen. Koulun aloittavien oppilaiden kielitaidossa on eroja. Osa heistä ei puhu lainkaan sorbia, osa on opiskellut sitä peruskoulun ala-asteella, kun taas osa on opiskellut kieltä päiväkodista alkaen ja on jo kaksikielisiä.

Oppilaita opetetaan eri luokissa ja ryhmissä heidän aiemmasta tietämyksestään riippuen. Sorbin kielellä opetetaan eri oppiaineita. Opettajilta edellytetään asianmukaista koulutusta, jotta he ovat päteviä opettamaan ylemmän perusasteen ja keskiasteen oppilaitoksessa. Riittävän monien sopivien ja pätevien opettajien löytäminen ylemmän perusasteen ja keskiasteen kaksikielistä opetusta varten on ollut haastavaa. Koulussa on tarjolla laaja joukko sorbilaisia/vendiläisiä kulttuuritoimintoja, kuten kuoro, tanssiryhmiä, teatteriryhmä ja kouluyhtyeitä. Sorbien säätiö on auttanut näiden toimien rahoittamisessa. Bautzenissa toimiva säätiö on esimerkiksi järjestänyt koululle kuoron johtajan.

Koulun rehtori mainitsi Erasmus+ -hankkeen, johon koulu osallistuu. Siinä keskitytään alueelliseen kulttuuriin ja vähemmistöyhteisöön. Oppilaat ovat käyneet mielenkiintoisia keskusteluja saamelaisyhteisöstä peräisin olevan norjalaisen kumppanin kanssa vähemmistöjen osallistumismahdollisuuksista Euroopan eri maissa. Niedersorbisches Gymnasiumin oppilaat näkevät itsensä monitahoisina. He ovat ylpeitä eurooppalaisuudestaan, mutta he pitävät itseään myös niin maailmankansalaisina ja Brandenburgista kotoisin olevina saksalaisina kuin sorbeinakin. Heillä on erittäin monimuotoinen ja rikas käsitys omasta identiteetistään. Oppilaat ovat oppineet muovaamaan oman tulevaisuutensa, ja he vievät osaamisensa mukanaan kotikaupunkeihinsa ja -kyliinsä, joissa he voivat toimia aktiivisina kansalaisina.

Kokoukseen osallistuivat koulukokouksen puheenjohtaja Komolka, opettaja Geis, vanhempainyhdistystä edustanut Voskamp ja oppilaat Dennis Groth ja Maja Schramm. He kaikki esittelivät itsensä lyhyesti.

Hille-Sickert totesi, että on haastavaa kannustaa ihmisiä opiskelemaan sorbin kieltä, koska kyseessä on vähemmistökieli, jota ei puhuta pääkielenä missään maassa. Kielen opiskeleminen tarkoittaa lisätyötä, mikä johtuu myös ajantasaisen vakiomuotoisen opetusmateriaalin vähäisyydestä. Motivaatio riippuu suurelta osin siitä, kuinka paljon sorbilaista kulttuuria edistetään peruskoulun ala-asteella. Hille-Sickert ei ollut erityisen tyytyväinen tähän. Monipuolinen koulutusjärjestelmä tarjoaa oppilaille useita eri vaihtoehtoja. Niedersorbisches Gymnasiumin on tästä syystä mainostettava opetustaan. Koulussa on usein koettu, että he ovat yksin ja että he eivät saa tukea osavaltion viranomaisilta. Vähintään 25 oppilaan on osallistuttava kurssille, jotta se katsotaan toteuttamiskelpoiseksi. Tämä ei kuitenkaan ole aina mahdollista. Tällä hetkellä joitakin pääaineita ei voida opettaa sorbin kielellä ylemmillä luokka-asteilla. Hille-Sickertin mukaan on ehdottoman tärkeää taata sorbinkielisen opetuksen jatkuvuus päiväkodista ylemmän perusasteen ja keskiasteen loppuun saakka.

Schramm korosti, että sorbin kielen oppiminen ja takaisin juurille palaaminen on tärkeää. Hänen perheensä on ylpeä siitä, että hän opiskelee sorbin kieltä. Lapset voivat kommunikoida isovanhempiensa kanssa äidinkielellään ja laulaa samoja lauluja. Tämä on elvyttänyt kulttuuria,

joka oli kadoksissa sukupolven ajan entisessä DDR:ssä vuosikymmeniä jatkuneen assimilaatiosuuntauksen aikana. Nykyään ylpeys itsensä pitämisestä sorbina ja kielen puhumisesta on virkoamassa sen löytäneiden parissa. Kieli avaa ovia myös Puolassa ja Tšekin tasavallassa.

Aukenin mukaan sorbin kielen opiskelemisen ei pitäisi olla nostalginen liike, vaan myös nykyaikaistaminen on tarpeen. Edustajat totesivat, että he yrittävät pitää perinteet hengissä esimerkiksi käyttämällä perinteisiä asuja. Havaittavissa on kuitenkin myös merkkejä nykyaikaistumisesta, kuten esimerkiksi rock- ja pop-yhtyeitä, jotka ovat elvyttäneet perinteitä soittamalla modernia musiikkia perinteisillä sorbilaisilla instrumenteilla. Nykyaikaistamista ja kehitystä tapahtuu myös sosiaalisen median välityksellä. Verkkoalustoja käytetään jo sorbinkielisten viestien lähettämiseen.

Edustajat mainitsivat myös parhaillaan ministeritasolla keskusteltavana olevan sorbin-/vendinkielistä koulutusta koskevan säädöksen. He pahoittelivat, että sen sisältämistä koulusäännöksistä päätettiin ja säädettiin ilman minkäänlaista kuulemista. Tiede-, tutkimus- ja kulttuuriministeriön viimeisimmän lokakuussa 2017 laaditun luonnoksen mukaan ainoastaan jo sorbia osaavilla lapsilla olisi pääsy asiaankuuluviin oppilaitoksiin. Mahdollisista oppilaista 60–80 prosentilla ei ole kuitenkaan aiempaa sorbin kielen taitoa, joten he eivät voisi enää osallistua sorbin kielen opetukseen. Säädösluonnos vaikuttaisi dramaattisella tavalla Niedersorbisches Gymnasiumiin ja olisi todellinen uhka sorbin kielelle. Vanhemmille olisi annettava takeet siitä, että heidän lapsensa voivat opiskella sorbin kielellä.

Komolkan mukaan kielen tulevaisuus on riippuvainen oppilaiden tulevaisuudesta. Paras tapa oppia kieltä on käyttää sitä oppiaineiden opettamisessa eikä opiskella sitä vain vieraana kielenä. Sorbin kielen oppiminen vieraana kielenä, usein opetussuunnitelman lisäksi, nähdään rasitteena tai esteenä oppia muita vieraita kieliä. Tämä kilpailu rajoittaa lasten ja vanhempien mahdollista kiinnostusta. Tulevaisuudennäkymät ovat tarpeen, jotta lapset voivat säilyttää kielen. Toinen tärkeä asia on se, että vanhemmille lapsille suunnatuista vapaa-ajan toiminnoista on pulaa. Teini-ikäiset tarvitsevat mahdollisuuksia käyttää kieltä luokkahuoneen ulkopuolella, koska vertaisoppiminen on erittäin tärkeää. Edustajat toivoisivat, että sorbin kieltä käytettäisiin enemmän julkisissa palveluissa, esimerkiksi käyttämällä sektorilla positiivista syrjintää. Tällä hetkellä sorbin kieltä ei voi käyttää ammattimaisesti, mikä ei kannusta nuoria opiskelemaan sitä. Viimeistä vuottaan koulussa opiskelevista oppilaista 80 puhuu sujuvasti sorbia. Heistä vain muutamilla voi olla tulevaisuudennäkymiä alueella. Ruskohiilen louhinnalla on ollut haitallinen vaikutus sorbiyhteisöön, ja kielen säilyminen liittyy alueen nykyaikaistamiseen.

Kokous Brandenburgin sorbi- ja vendiasioiden neuvoston puheenjohtajan Torsten Mackin kanssa

Mack esitteli itsensä Brandenburgin sorbi- ja vendiasioiden neuvoston puheenjohtajana. Neuvostolla on neuvoa-antava tehtävä. Se tarkistaa kaikki luonnokset ja säädökset, jotka osavaltion parlamentti käsittelee, jotta neuvosto voi tarkistaa, onko säädöksellä vaikutusta sorbiyhteisöön. Brandenburgin perustuslain 25 pykälässä on säädetty sorbien oikeudet Brandenburgin osavaltiossa. Pykälässä todetaan selvästi oikeus sorbi-/vendi-identiteetin ja asuinalueen suojeluun ja ylläpitämiseen. Mackin mukaan ruskohiilen louhinta vaikuttaa sorbiyhteisöön merkittävästi. Vähemmistön asuinalueista 150 on kadonnut kaivostoiminnan vuoksi. Niistä monet olivat sorbin kielen ja kulttuurin keskuksia. Vähemmistöllä ei ole enää varaa menettää asuinalueitaan. Mackin mukaan nykyinen ruskohiilisuunnitelma vaikuttaa vain

marginaalisesti sorbien etuihin. Perustuslain 25 pykälä muodostaa perustuslaillisen velvoitteen ja on erittäin tärkeä oikeushierarkiassa. Perustuslain nojalla erilaisten oikeuksien ja velvollisuuksien on oltava tasapainossa. Mack katsoo kuitenkin, että etuja ja velvollisuuksia ei ole punnittu oikein hallituksen laatimassa ruskohiilisuunnitelmassa.

Euroopan unioni auttoi epäsuorasti tässä asiassa, kun osavaltion viranomaiset olivat edellisessä kuussa esittäneet sorbeja/vendejä koskevan kertomuksen ja viittasivat EU:hun ja suosituksiin, joita ei oltu pantu täysimääräisesti täytäntöön. Tämä oli erittäin tärkeä lähestymistapa, joka osoitti, että paljon työtä on vielä tehtävänä. Lisäksi Mack vahvisti, että fossiiliset polttoaineet loppuvat jossain vaiheessa ja että se on estettävä. Osa ruskohiiliyhtiöistä tekee jo tappiota. Alueella tarvittaisiin siksi rakenteellista muutosta, ja kaikkia mahdollisia muutoksesta aiheutuvia yhteiskunnallisia sokkeja on pehmennettävä. Ruskohiilen louhinnan lopettamista varten tarvitaan tavoitepäivämäärä.

Tarkasteltaessa liittovaltion tasolla käynnissä olevia neuvotteluja uudesta koalitiosopimuksesta vaikuttaa siltä, että Saksassa ollaan menossa kehityksessä taaksepäin. Monia aiemmin määriteltyjä tavoitteita on laskettu, tai niistä on luovuttu jopa kokonaan, mitä tulee ilmastonmuutostavoitteisiin. Mackin mielestä jotkin puolueet liittovaltion tasolla puolustavat ruskohiilen louhintateollisuutta huolimatta rationaalisista taloudellisista perusteista teollisuutta vastaan. Hänen mukaansa LEAG päätti todennäköisesti Saksan koalitioneuvottelujen tuloksena laajentaa Welzow II -avolouhosta, joka vaikuttaisi Proschimin sorbiyhteisöön. Ruskohiilen louhinta ei ole enää taloudellisesti kannattavaa, eikä avolouhinta edusta nykyaikaista teknologiaa.

Ždanoka mainitsi ministeri Ulrike Gutheilin tammikuussa 2017 lähettämän vastauskirjeen, jossa hän torjui periaatteessa kaikki vetoomuksessa nro 079/2015 esitetyt syytökset. Mackin mukaan Gutheil oli oikeassa sorbin kielestä ja kulttuurin kehittymisestä. Gutheil on itse erittäin aktiivinen ja sitoutunut sorbivähemmistön oikeuksiin. Lausitzin alueen sosiaalis-taloudellinen kehitys ja Spree-joen ja sen lähivesialueiden saastuminen on toinen kysymys. Vesi oli ollut punaista jo vuosia, mutta osavaltion viranomaiset alkoivat kiinnostua asiasta vasta sitten, kun punaista vettä alkoi virrata Spreewaldin luonnonsuojelualueen halki. Berliinin juomaveden saastuminen ja veden puhdistamista koskeva pyyntö oli otettava vakavasti. Mack oli eri mieltä ministeri Gutheilin tähän asiaan antamasta vastauksesta.

Ždanokan esittämään kysymykseen ruskohiilen louhintatoiminnan oikeutuksesta antamassaan vastauksessa Mack viittasi perustuslain 25 pykälään ja Hornon yhteisön esittämään viralliseen valitukseen siitä, voidaanko tätä pykälää käyttää oikeusperustana uudelleenasutuksen tuhoamisen estämiseksi. Tuolloin 25 pykälän tulkinta oli löyhempi kuin mihin sen sanamuodolla viitattiin. Tämän tuloksena perustuslaki vesitettiin, ja Hornon kylän purkaminen hyväksyttiin. Tämä seikka on otettava huomioon. Mackin henkilökohtaisen mielipiteen mukaan ruskohiilisuunnitelmat eivät ole täysin oikeutettuja, koska perustuslaillista tavoitetta ei ole noudatettu täysimääräisesti.

Csáky mainitsi kokouksen Welzowin pormestarin ja Proschimin edustajien kanssa. Tässä kokouksessa tuli selväksi, että ruskohiilen louhinta on voimakkaita tunteita herättävä kysymys. Tässä ja muissa tapaamisissa esitettiin erilaisia kantoja siitä, miten toimintaa olisi jatkettava ja olisiko uusia kaivoksia avattava. Csáky tiedusteli Mackin henkilökohtaista mielipidettä ja neuvoston kantaa asiaan.

Mackin mukaan Proschimin asukkaat ovat valmistautuneita alueen mahdolliseen tuhoutumiseen riippumatta siitä, luokitellaanko se sorbien asuinalueeksi. Kaivosyhtiö omistaa puolet kylästä. Toisen puolikkaan omistavat kylän asukkaat, jotka ovat eläneet maansa antimista satoja vuosia ja ottaneet kaiken hyödyn irti maastaan. Kylä voisi olla sähkön suhteen omavarainen. Tämän kylän tuhoaminen olisi suuri poliittinen virhe ja antaisi väärän viestin. Lisäksi suuri osa kylän etnisistä sorbeista haluaa elvyttää kielen käytön. Suurena uhkana on, että yhteisö saattaa hävitä ruskohiilen louhinnan vuoksi.

On edelleen harkittava, tarvitaanko ruskohiiltä yhä, sillä on selvää, että teknologia ei ole enää taloudellisesti kannattava. Pääyhtiö ei ole enää kiinnostunut siitä taloudellisista syistä ja on jo supistamassa toimintaansa ja tuotantoaan. Jänschwalde Nordin avolouhosta koskevat suunnitelmat hylättiin tämän seurauksena. Ainoa toiminnassa pysyvä voimalaitos on Schwarze Pumpe. Kun otetaan huomioon tämän voimalaitoksen tulevaisuudennäkymät ja elinkaari, on pohdittava käyttöön tarvittavia polttoaineita ja vältettävä uusien avolouhosten avaamista. Proschimin uudelleenasutuksen myötä rakennemuutoksen pohjalle luodut kestävät työpaikat menetettäisiin.

4. Uudet poliittiset tapahtumat tiedonhankintamatkan jälkeen

Maaliskuun 12. päivänä 2018 allekirjoitetun Saksan hallitusohjelman yksi kohta koskee kasvua, rakennemuutosta ja työllisyyttä käsittelevän komitean perustamista. Komitean tavoite on laatia toimintasuunnitelma vuoden 2018 loppuun mennessä. Suunnitelmaan sisältyvät konseptit hiileen perustuvan energiantuotannon lopettamiseksi konkreettiseen päivämäärään mennessä ja rakennemuutokseen tarvittavat oikeudelliset, taloudelliset ja sosiaaliset toimenpiteet. Liittovaltion tasolla on tarkoitus perustaa rahasto asianosaisten alueiden tukemiseksi taloudellisesti. Komitea koostuu neljästä puheenjohtajasta ja 24 jäsenestä. Kokouksiin osallistuu myös Saksan liittopäivien jäseniä ja Saksan osavaltioiden edustajia. Komitea kokoontui ensimmäisen kerran 26. kesäkuuta 2018.

5. Päätelmät ja suositukset

Ruskohiilen louhinta Lausitzin alueella on hyvin vakava ja monimutkainen kysymys. Sillä on suuri vaikutus ympäristöön ja alueen asukkaisiin, kuten muun muassa sorbiyhteisöön.

Kaikkia kysymyksiä ei onnistuttu ratkaisemaan Potsdamissa käydyissä avoimissa keskusteluissa, joihin osallistuneet Brandenburgin osavaltion kolmen ministeriön edustajat ovat osallisina kaikissa vetoomuksessa esille nostetuissa asioissa. Valtuuskunta tuli siihen johtopäätökseen, että sen olisi tarkasteltava kysymystä siitä, millaisena liittovaltion hallitus näkee ruskohiiliteknologian tulevaisuuden sekä Brandenburgissa että Saksissa.

Valtuuskunta oppi, että ruskohiilen louhinnalla on pitkä historia Lausitzissa, ja tuli siihen johtopäätökseen, että alueella ei ole selkeää strategiaa siitä, miten alueen talouden rakenne uudistetaan ruskohiilen louhinnan lopettamisen jälkeen. Alueellista kehittämistä koskeviin konkreettisiin toimenpiteisiin olisi ryhdyttävä kiireellisesti.

Ruskohiilen louhinnassa ei ole yleisesti ottaen kyse nykyaikaisimmasta teknologiasta. Vierailun aikana tuli selväksi, että ruskohiilen louhinta vaikuttaa vakavasti ympäristöön (maisemien tuhoutuminen sekä veden ja ilman saastuminen). Ruskohiilen louhinta on hiilidioksidipäästöjensä vuoksi yksi niistä tekijöistä, jotka estävät Saksaa saavuttamasta

päästöjen vähentämistä koskevia tavoitteitaan.

Myös sorbivähemmistön tilanne Lausitzin alueella on erittäin monimutkainen ja vakava kysymys. Tämän vähemmistön kieli ja kulttuuri ovat erittäin tärkeä asia yhtenä Lausitzin alueen erityispiirteistä ja Euroopan unionin kulttuurisen monimuotoisuuden kannalta. Sorbien kulttuuri-identiteetti on kuitenkin uhattuna, ja he pelkäävät, että ruskohiilen louhinnan jatkuminen uhkaa heidän tulevaisuuttaan. Sorbiyhteisössä ollaan huolissaan muun muassa uudelleenasutuksesta, maa-alueiden menettämisestä, viljelymaiden puuttumisesta ja ympäristön pahasta saastumisesta.

Sorbiyhteisön tukeminen on kaiken tasoisten sidosryhmien vastuulla. Valtuuskunta arvostaa viranomaisten toimia yhteisön osallistamiseksi päätöksentekoon esimerkiksi sorbiasioiden neuvoston välityksellä. Sorbiedustajien nimeäminen paikallistasolle kunnissa, joissa on sorbiyhteisö, on myös askel oikeaan suuntaan.

Merkittävää huolta herättää myös puutteellinen osavaltion viranomaisten ja kansalaisjärjestöjen sekä muiden sidosryhmien välinen viestintä. Viranomaiset eivät ilmoita avoimesti asiaankuuluvia tietoja. Tämä koskee erityisesti EU:n lainsäädännön nojalla ilmoitettavia ympäristöä koskevia tietoja. Mitä Spree-joen saastumiseen tulee, viranomaisten olisi ryhdyttävä toimenpiteisiin veden laadun parantamiseksi ja seurattava saasteiden määrää.

Edellä kuvattujen havaintojen perusteella vetoomusvaliokunta antaa toimivaltaisille kansallisille viranomaisille ja Euroopan komissiolle seuraavat suositukset:

1. panee merkille, että ruskohiilen louhinta on hyvin monimutkainen ja arkaluontoinen asia, jolla on valtava vaikutus sekä ympäristöön Lausitzin alueella että alueen asukkaiden elämään erityisesti sellaisten asukkaiden osalta, joihin avolouhokset vaikuttavat suoraan uudelleenasutussuunnitelmien myötä;

2. panee merkille kaikkien asianosaisten yhteisen johtopäätöksen, jonka mukaan ruskohiileen liittyvä louhinta ja sen käyttö voimalaitoksissa on lopetettava; panee merkille viranomaisten halun välttää häiriöitä aiheuttavaa siirtymää, joka saisi aikaan sosioekonomisen sokin; on kuitenkin huolissaan siitä, että olemassa ei ole yksityiskohtaista suunnitelmaa tämän teknologian käytön välttämättömän, asteittaisen lopettamisen käynnistämiseksi ja sen korvaamiseksi puhtaammilla vaihtoehdoilla eli uusiutuvilla energialähteillä, jotka voivat luoda uusia, korkeaa osaamistasoa vaativia työpaikkoja; katsoo, että on keskityttävä sekä ilmastonmuutoksen torjumiseen että työllisyyteen ja kasvuun, jotta voidaan luoda uusia työllistymismahdollisuuksia energia-alalla ja investoida nykyaikaiseen teknologiaan;

3. korostaa äskettäin perustetun komission siirtymävaiheessa olevien kivihiilialueiden foorumin tärkeää roolia, sillä sen avulla voidaan auttaa alueita, joilla on kivihiilikaivostoimintaa, tunnistamaan, kehittämään ja toteuttamaan hankkeita, joilla on mahdollista aloittaa toteuttamiskelpoinen taloudellinen ja teknologinen muutos, ja mahdollistaa poliittista kehystä ja säännöksiä koskeva monen sidosryhmän välinen vuoropuhelu;

4. pyytää liittovaltion hallitukselta lisätietoa äskettäin perustetun ruskohiilen louhintaa käsittelevän komitean tehtävistä ja vastuualueista; huomauttaa asianosaisille kansallisille ja alueellisille viranomaisille, että on tärkeää asettaa selkeä aikataulu ruskohiilen louhintatoiminnan asteittaista lopettamista varten ja laatia konkreettinen, erityisiä vaihtoehtoisia toimenpiteitä sisältävä suunnitelma, jotta voidaan vastata Lausitzin alueelle

välttämättömän rakennemuutoksen aiheuttamiin haasteisiin; katsoo, että vuosi 2040 on aivan liian myöhäinen ajankohta päästövähennystavoitteiden saavuttamiseksi ja sosioekonomisen sokin toistumisen välttämiseksi alueella, ja korostaa, että asteittainen käytöstä poistaminen on aloitettava välittömästi;

5. panee merkille, että hiilen louhinta ei ole enää välttämätön teollisuudenala Lausitzin kehityksen kannalta; huomauttaa, että hiilen louhinnalla ei ole tulevaisuutta missään päin Eurooppaa, kun otetaan huomioon sen suora ympäristövaikutus ilmastoon ja maankäyttöön ja sen aiheuttama ilman ja veden pilaantuminen ja melusaaste, kuten Lausitzissa on tapahtunut rautaoksidin ja sulfaatin osalta sekä pinta- että pohjavesissä, ja muut näihin kysymyksiin liittyvät vakavat ja laajamittaiset pilaantumista ja kansanterveyttä koskevat riskit;

6. ehdottaa, että kaikki toiminnassa olevat hiilikaivokset ja hiilivoimalat suljetaan aikaisimmassa mahdollisessa vaiheessa ennen vuotta 2040; pyytää, että kaikki tällaiselle toiminnalle osoitettavat suorat tai epäsuorat julkiset tuet lopetetaan välittömästi ja ohjataan sen sijaan kestäviin uusiutuviin energialähteisiin ja niiden käytön kannalta välttämättömiin siirtymiin sekä sellaisiin työpaikkoihin ja yhteisöihin, joita asia koskee; katsoo, että EU:n varoja on osoitettava todellisten siirtymätoimien tukemiseen;

7. vaatii liittovaltion ja aluetason viranomaisia laatimaan kattavan suunnitelman talouden rakennemuutosta varten ja aloittamaan välittömästi ekologisen siirtymän panemalla täytäntöön toimenpiteitä Lausitzin alueellista kehittämistä varten; katsoo ilmastonäkökulman huomioon ottaen, että suunniteltu asteittainen luopuminen ydinvoimasta ei missään olosuhteissa saisi lisätä hiilen käyttöä energialähteenä;

8. muistuttaa Pariisin sopimuksen tavoitteista ja huomauttaa, että komissio, parlamentti ja neuvosto sopivat 14. kesäkuuta 2018 uusiutuvien energialähteiden kehittämisen lisäämisestä EU:ssa käydyissä neuvotteluissa EU:lle uuden uusiutuvia energialähteitä koskevan 32 prosentin tavoitteen vuodeksi 2030; pitää sitä tarpeellisena, jotta kaikille energia-aloille voidaan tarjota oikeudenmukaiset ja tasapuoliset mahdollisuudet;

9. huomauttaa, että siirtyminen kohti uusiutuvia energialähteitä ja energiatehokkuustoimia luo todistetusti monia vakaita työpaikkoja, joissa tarvitaan osaavia työntekijöitä; on vakuuttunut siitä, että tällainen työvaltaisen kysynnän kasvu käynnistäisi varmasti talouden elpymisen alueella ja auttaisi rakentamaan sen kestävän toiminnan pohjalle ja tekisi siitä siten kilpailukykyisemmän tulevien vuosikymmenien aikana; korostaa, että nykyisten asiasta vastaavien viranomaisten velvollisuutena on varmistaa, että välttämätön sosioekonominen siirtymä tapahtuu ajallaan; katsoo, että historiallisten hiilikaivosalueiden siirtymään on osoitettava riittävästi varoja EU:n rakennerahastoista, mutta siihen liittyy tältä osin ehtoja;

10. katsoo, että energialähteiden investointeja koskevien päätösten on erityisesti julkiseen rahoitukseen liittyvissä tapauksissa perustuttava todellisilta markkinoilta saatuun luotettavaan tietoon ja myös sisällytettävä kuhunkin toimeen liittyvät ulkoiset kysymykset, esimerkiksi luonnonvarojen kuten maaperän ja veden käyttö, ja todelliset ja mahdolliset saasteet tai vaikutukset kansanterveyteen ja ympäristöön; pyytää komissiota ottamaan huomioon nämä vaatimukset ja päivittämään lukujaan ja ennusteitaan eri lähteistä saatavan energian hinnoista;

11. pyytää komissiota arvioimaan, noudatetaanko Brandenburgin osavaltiossa ja tarkemmin Lausitzin alueella vesipuitedirektiiviä, juomavesidirektiiviä ja pohjavesidirektiiviä, sekä

ruskohiilen louhinnan tosiasiallisen vaikutuksen Natura 2000 -suojelualueisiin, ja ilmoittamaan parlamentille niihin liittyvistä mahdollisista poikkeuksista; muistuttaa, että on tärkeää noudattaa ympäristövaikutusten arvioinnista annettuja direktiivejä ja taata kansalaisten osallistuminen, soveltuvin osin myös rajojen yli;

12. kehottaa asianosaisia viranomaisia viestimään avoimesti, säännöllisesti ja oikea-aikaisesti niiden asukkaiden kanssa, joita kaivostoiminta koskee, ja erityisesti sorbiyhteisön edustajien kanssa; kehottaa, että Vattenfallilta EPH:lle siirtyneiden kaivosvarojen myyntiehdot ja mahdolliset viranomaisten määräämät toimintaedellytykset ja rajoitteet asetetaan julkisesti saataville;

13. kehottaa, että toimivaltaiset viranomaiset seuraavat ja valvovat säännöllisesti veden pilaantumisen etenemistä joissa, järvissä ja pohjavesimuodostumissa ja raportoivat siitä komissiolle avoimesti ja varmistavat, että kaikki kerätty tieto on riittävän yksityiskohtaista ja asetettu julkisesti saataville oikeaan aikaan; korostaa uskottavan järjestelmällisen lähestymistavan merkitystä ja mittauspisteiden asettamista asianmukaisiin paikkoihin sekä ottamaan huomioon perimmäisen tavoitteen kansanterveyden riittävästä turvaamisesta;

14. kehottaa Brandenburgin ja Saksin osavaltioiden hallituksia tarjoamaan tietoja poikkeuksista tai suorista tai epäsuorista tuista, joita kaivosyhtiöille on myönnetty vesiasioita koskevan osavaltion lainsäädännön nojalla; panee merkille, että pohjaveden tason muutoksilla on kielteinen vaikutus vesistöjen kemialliseen koostumukseen, kun otetaan huomioon alueen geologiset ominaispiirteet; pyytää osavaltioiden hallituksia olemaan avoimia ja tarjoamaan asianmukaisesti ja oikea-aikaisesti tietoa kaikista tulevista suunnitelmista, jotka koskevat tällä hetkellä toiminnassa olevia kaivoksia; katsoo, että osavaltioiden hallitukset eivät saisi myöntää lupia uusien kaivosten avaamiselle tai olemassa olevien kaivosten toiminnan jatkamiselle, Welzow Süd mukaan luettuna, ja että nykyiselle toiminnalle on asetettava tarkka päättymisaika;

15. muistuttaa, että on tärkeää noudattaa oikeudellisia vaatimuksia lietteen käsittelyssä ja varmistaa järjestelmällisesti, että liete poistetaan ja että se käsitellään ja hävitetään asianmukaisesti;

16. vastustaa louhintatoiminnasta johtuvan väestön uudelleenasuttamisen jatkamista Lausitzissa ja erityisesti sorbiyhteisöissä, jotta voitaisiin kääntää viime vuosikymmeninä vallinnut suuntaus, jossa alueen asukkaat riistetään yhteiskunnallisesti ja kulttuurisesti asuinsijoiltaan;

17. painottaa, että on tärkeää varmistaa entisten kaivospaikkojen täysimääräinen kunnostaminen, koska siten varmistetaan maaperän täysi vakautuminen, joka mahdollistaa ympäristön ennallistamisen ja tarkoituksenmukaiset sosioekonomiset toimet; korostaa, että on myönnettävä tarvittavat resurssit ja toimittava sen varmistamiseksi, että entisissä kaivoksissa sijaitsevien tekojärvien happamuustasot lähestyvät neutraaleja arvoja, jotta niitä voidaan käyttää virkistystarkoituksiin; katsoo, että kun otetaan huomioon aiemmista lähestymistavoista saadut tiedot, nykyisten kaivostoiminnan harjoittajien on osallistuttava pakollisesti riittävään ja oikea-aikaiseen kaivospaikkojen kunnostamiseen ja oltava siitä viime kädessä vastuussa;

18. kehottaa osavaltion viranomaisia varmistamaan, että kaivosyhtiöt laitetaan ”saastuttaja maksaa” -periaatteen mukaisesti yksiselitteisesti vastuuseen louhintatoiminnan mahdollisista ympäristöseurauksista ja että liittovaltion ja alueelliset viranomaiset velvoittavat kaivosyhtiöt edellytyksenä toimintaluvan saamiselle ennen toiminnan alkua

varaamaan riittävänsuuruisen erillisen takuusumman, joka osoitetaan kaivospaikkojen vakauttamiseen, kunnostamiseen ja muuttamiseen sekä ruskohiilen louhinnasta mahdollisesti aiheutuneiden saasteiden poistamiseen, jotta voitaisiin välttää mahdollinen veronmaksajille tulevaisuudessa aiheutuva taakka;

19. korostaa sen merkitystä, että sorbiyhteisön jäsenet osallistuvat päätöksentekoon kaikilla tasoilla silloin, kun asioilla on vaikutusta heidän oikeuksiinsa; katsoo, että sorbiasioiden neuvostolle olisi myönnettävä enemmän oikeuksia sen aktiivisen osallistumisen varmistamiseksi;

20. kehottaa Brandenburgin ja Saksin osavaltioiden hallituksia tukemaan sorbin kieltä kaikin mahdollisin tavoin; suhtautuu myönteisesti sorbin kielen edistämiseksi toteutettuihin toimenpiteisiin ja panee tyytyväisenä merkille, että katukyltit ovat kaksikielisiä Lausitzin alueella; suosittelee laajentamaan kielellistä ympäristöä, jossa sorbin kieltä käytetään, muun muassa julkisen liikenteen kuulutuksiin ja museoiden, puistojen ja eläintarhojen kaltaisten julkisten tilojen opasteisiin; katsoo kuitenkin, että on otettava käyttöön paljon enemmän järjestelmällisiä toimia sorbin kielen säilyttämiseksi ja sen käytön edistämiseksi alueen julkisella sektorilla ja kansalaistoiminnassa;

21. huomauttaa, että sorbinkielinen opetus on välttämätöntä kielen olemassaolon kannalta; on huolissaan sorbinkielistä opetusta Brandenburgissa koskevien sääntöjen käynnissä olevasta uudistuksesta ja sen aiheuttamaan jatkuvan opetuksen estämiseen; korostaa, että koulujärjestelmän kaikilla tasoilla tarvitaan enemmän päteviä opettajia, jotka osaavat sorbin kieltä;

22. ehdottaa, että EU myöntää varoja sorbin kielen ja kulttuurin edistämistä varten ja erityisesti konkreettisia rakenteellisia näkökulmia, kuten Leipzigin yliopiston opettajankoulutusta, varten, koska näin varmistetaan elinikäinen oppiminen sorbin kielellä päiväkodista saakka yhdessä Witaj-hankkeen kanssa; katsoo, että Bautzenissa sijaitseva sorbien säätiö Zalozba za Serbski LVD olisi luotettava kumppani tässä hankkeessa;

23. sitoutuu seuraamaan kansalaisten pyyntöjä, jotka liittyvät Lausitzin alueen tulevaan kehitykseen.